

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

LEONIS

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE XIII.

EPISTOLA ENCYCLICA
de civitatum constitutione Christiana
in linguam bohemicam
translata.

Okružní list

Svatého Otce Našeho Lva XIII.,

prozřetelností Boží papeže,

o křesťanském ustavení státův.

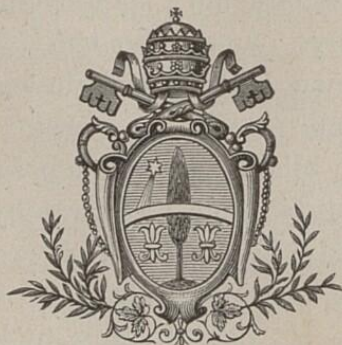
Všem ctihodným bratřím, patriarchům, primatům, arcibiskupům a biskupům katolického světa, jižto se Stolicí apoštolskou dobrou vůlí a spojení zachovávají,

Lev XIII., papež.

V Brně, 1886.

Papežská knihtiskárna rajhradských benediktinů. -- Nákladem konsistoře.

Ctihodní bratří!

Pozdravení a apoštolské požehnání!

Co zavedlo
příčinu k této
encyklice.

Nesmrtelné dílo milosrdného Boha, kterážto jest církev, jakkoli samo sebou a přirozeností svou ke spáse duší hledí a ke blaženosti, jižto dojíti máme v nebesích, přece i v oboru věcí pomíjitelných tolik a tak velikých plodí prospěchů, že by jich nemohlo ploditi více a větších, i kdyby popředně a hlavně k tomu bylo zřízeno, aby blaho života pozemského opatrovalo. — A v skutku, kamkoli církev nohou svou vkročila, ihned tvářnost věcí změnila a mravy národů nejen ctnostmi dříve neznámými napojila, alebrž i nebyvalou vzdělaností ušlechtila; národové pak, kteří ji přijali, mírností, spravedlností a slavnými skutky nad jiné vynikli. — Nicméně ode dávna již ozývá se proti církvi porok, jako by se zájmy obecného blaha se nersrovnávala, a ničím nemohla přispěti k těm buď výhodám buď úpravám, jichžto každý dobře zřízený stát právem a samoděk dojíti hledí. Ano již na samém počátku církve bylo křesťanům nenepodobně křivděno, a oni i z té příčiny nenáviděni a osočováni, že prý jsou nepřátelé říše; za

těch dob vůbec vina všelikého zla, kterým říše byla postižena, sčítána bývala na křesťany, an v skutku mstitel nepravostí, Bůh, spravedlnými tresty vinníky stíhal. Ohavnost takového utržení ozbrojila, nikoli bez příčiny, ducha a přiostrila péro Augustinovo, že zvláště ve spise „O městě Božím“ působnost moudrosti křesťanské, jakou na stát vyvírá, do takového světla postavil, že se zdá, jako by spíše nad krivým obviňováním ustavičné vítězství slavil, nežli toliko obhájcem byl křesťanů souvěkých. — Avšak neblahá žádostivost podobných nářkův a žalob nepotuchla, a přemnohým zajisté zalíbilo se, řád občanského života bráti odjinud, nežli z nauk, které církev katolická schvaluje. Ano za posledních těchto dob i nové, jak mu říkají, právo daleko široko platnosti a vlády nabývá, a praví se o něm, že jest výplodem věku dospělého a pokračující svobody. — Než jakkoli mnozí na mnoho pokusů se odvážili, jisto jest, že nebylo nikdy nalezeno výbornějšího způsobu, kterak by státy měly býti ustaveny a

spravovány, nežli jest způsob, který z nauky evangelia samoděk vyplývá. — Pokládáme tudíž za věc svrchovaně důležitou a úřadu Našemu apoštolskému velmi přiměřenou, abychom nové nauky o ustavení státu přirovnali k nauce křesťanské; i důvěřujeme se, že jakmile pravda na světlo se vynoří, příčiny bludův a pochybností pomínou, a že každý bude snadno moci poznati hlavní zásady, jichžto v životě následovati a jimžto se podrobovati náleží.

Které jsou přirozené základní zásady upravení států.

Není věcí nesnadnou ustanoviti, jakou tvářnost by na se vzal stát, kdyby filosofie křesťanská spravovala věci obecné. — Přirozeno člověku, žíti ve společnosti občanské; čeho mu k odchování a k úpravě života třeba, nemůžeť zajisté, jakož ani vzdělání ducha a mysli, dosíci o samotě, a proto postarala se prozířetelnost Boží, že rodí se ke spojení a sdružení se s lidmi jak rodinnému, tak občanskému, které mu jediné potřeby života dokonale opatřiti může. Že však žádná společnost obstáti nemůže, leč je-li někdo všem představen a popudem-li účinným a stejným všechny ke společnému cíli pohání: tož patrně, že i občanské společnosti lidí třeba pravomoci, jížto by se spravovala, a že tato, rovněž jako společnost, od přirozenosti a tudíž od samého Boha původu pochází. — Z toho pak jde, že veřejná moc sama o sobě není, leč od Boha. Jedinýť Bůh jest opravdový a svrchovaný pán všech věcí; i náleží tudíž, aby i všechno, cožkoli jest, jemu bylo poddáno a jemu sloužilo; pročť i kdokoli má právo panovati, nebéře ho odjinud, leč od onoho svrchovaného panovníka všech, od Boha. „Není mocnosti, leč od Boha“¹⁾. — Právo panování samo o sobě není však na žádný druh ústavy státní nezbytně vázáno, a může se dobře spojit s tou i s onou, jen když ústava v skutku obecnému prospěchu a dobrému slouží

účinně. Mají však, kdož panují, v každém zřízení státním hleděti k Bohu jako svrchovanému vladaři celého světa, a mají při spravování státu jeho postavit sobě příkladem i zákonem. Nebo jako do věci viditelných položil Bůh příčiny podružné, z nichžto by poněkud poznávána býti mohla božská jeho přirozenost a působnost, a kteréž by vedly k tomu cíli, ku kterému všechny věci směřují: podobně chtěl tomu, aby i ve společnosti občanské byla vláda, i aby ti, kdož ji vykonávají, byli jakoby obrazem Boží svrchovanosti nad lidským pokolením a božské prozířetelnosti. Dlužno tedy, aby vladaření bylo spravedlivé a nikoli pánovité, nýbrž takměř otcovské, poněvadž i vláda Boží nad lidmi svrchovaně spravedlivá jest a s otcovskou dobrotivostí spojená; máť pak provozováno býti ku prospěchu občanů, poněvadž kdož jsou představení, z té jediné příčiny jsou představeni, aby prospěchy občanstva měli na zřeteli. Žádným však způsobem nesmí připustiti se, aby státní moc byla k užítku toliko jednomu aneb několika, ana k obecnému dobrému všech ustanovena jest. Dopouštějí-li se tedy představení nespravedlnosti, vládnou-li s příkrostiti a hrdostí, špatně-li se starají o poddané, veztež, že jim jednou bude počet klásti Bohu, a to tím přísnější, čím posvátnější úřad spravovali, a čím vyššího stupně důstojnosti dostoupili. „Mocní mocně muky trpěti budou“²⁾. — Pak zajisté velebnou moc vlády ochotně doprovázeti bude i uctivá bázeň občanů. Nebo jakmile poddaní na mysl si připustili, že ti, kdož vládnou, pravomoc svou mají od Boha, uznávají budou také za povinnost svou spravedlnou a náležitou, aby vládců svých na slovo poslouchali a jim bezmála takovou úctu a věrnost prokazovali, jakou dítky prokazují rodičům. „Každá duše mocností vyšším poddána buď“³⁾. — Pohrdáti však mocí zákonitou, buďsi jí opatřena

¹⁾ Řím. 13, 1. — ²⁾ Kn. Moudr. 6, 7. — ³⁾ Řím. 13, 1.

osoba kterákoli, není rovněž tak dovoleno, jako není dovoleno, protiviti se vůli Boží; kdo pak jí se protiví, dobrovolně řítí se v záhubu. „Kdo se mocnosti protiví, zřízení Božímu se protiví; a kteří se protiví, odsouzení sobě dobývají“¹⁾. A proto odmítati od sebe poslušnost a násilím množství zdvihati vzpouru, zločinem jest uražení majestátu netoliko lidského, alebrž i božského.

Kterak se má
chovati stát
k ná-
boženství.

Stát způsobem takovým ustavený patrně nemůže přecetným a veledůležitým povinností, které jej s Bohem spojují, vyhověti jinak, než veřejným vyznáváním náboženství. — Co přirozenost a rozum ukládá každému zvlášť, aby Pána Boha svatě a nábožně ctil, poněvadž v jeho moci je postaven a máje od něho původ, zase k němu se navrátí; k tomu jako zákonu svému zavazuje i občanskou společnost. Nebo lidé, jsouce svazkem obecné společnosti spojeni, rovněž tak v moci Boží jsou, jako každý zvlášť, a neméně, nežli každý o sobě, Bohu k díkům zavázána je společnost, ana od něho původ má, jeho vůli se zachovává, z jeho dobrotivosti nesčíslné to množství statků přijímá, kterými oplývá. Jako tedy nikomu není dovoleno, zanedbávati svých povinností k Bohu, a jako nejpřednější povinností jest, srdcem i životem přivinouti se k náboženství, nikoli k tomu, jež by kdo sám chtěl, nýbrž k tomu, jež Bůh přikázal a jež dle bezpečných a nepochybných známek jako jediné pravé ze všech poznati lze: podobně ani státy nemohou, aniž by zločinu dopouštěly se, chovati se, jako by Boha vůbec ani nebylo, nemohou péči o náboženství jako nenáležitou a neúčinnou od sebe odmítati, ani nečiníce rozdílu mezi rozličnými druhy náboženství, přidati se k některému dle pouhé libosti; anobrž povinností jejich jest, Boha ctíti způsobem tím, kterým, jak sám ukázal, uctíván býti žádá. — Svato musí tedy

býti panovníkům jméno Boží, a mají pokládati za jednu z nejpřednějších povinností svých, náboženství s laskavostí se ujímati, s blahovůli ruku nad ním držeti, právem a mocí zákonů je chrániti, a ničeho nepodnikati a nenařizovati, co by mu bylo k úrazu. Touž povinností povinni jsou i občanům, jimžto panují. My zajisté všichni zrozeni a povoláni jsme k jistému dobru svrchovanému a poslednímu, ku kterému všechny naše úmysly čeliti mají, kterážto však mimo křehký a krátký život tento v nebesích uloženo jest. Že však na něm visí blaženost lidská úplná a dokonalá, proto na dosažení tohoto cíle každému co nejvíce musí býti záleženo. Dlužno tedy, aby občanská společnost, k obecnému blahu jsouc založena, dbajíc prospěchů státních, občanům svým při dosahování a dostihování onoho dobra svrchovaného a nepomíjitelného, po němžto touží samoděk, netoliko žádných překážek nezavalovala, nýbrž všemožně byla nápomocna. K tomu pak po přednosti náleží péče, aby náboženství, jehožto povinností člověka s Bohem spojují, chováno bylo v uctivosti a bez porušení.

Které pak náboženství pravé jest, snadno pozná, kdo rozumně a upřímně bude souditi; z přemnohých zajisté a jasných důvodů, z uskutečnění totiž proctví, z hojnosti zázraků, z rozšíření víry uprostřed nepřátel a přes veliké překážky nad míru rychlého, ze svědectví mučenníkův a z jiných podobných patrně, že to jediné pravé jest, které Ježíš Kristus sám založil a církvi své svěřil, aby je chránila a dále šířila.

Které jest
náboženství
jediné pravé.

Jednorozený Syn Boží založil totiž na zemi společnost, ježto se nazývá církev, a odevzdal jí pro všechny věky vznešený a božský úřad, který sám od Otce obdržel. „Jako mne poslal Otec, i já posílám vás“²⁾. — „Aj, já s vámi jsem po všechny dny, až do skonání světa“³⁾.

Která jest
přirozenost
církve
katolické.

¹⁾ Řím. 13, 2. — ²⁾ Jan 20, 21. — ³⁾ Mat. 28, 20.

Jako tedy Ježíš Kristus na svět přišel, aby lidé „život měli a hojněji měli“¹⁾, rovněž i církvi uloženo účelem, spasiti duše na věky; a proto taková jest její přirozenost, že rozprostírá se objat veškeru pokolení lidské, žádnými hranicemi ani místa ani času nejsouc obmezena. „Kažte evangelium všemu stvoření“²⁾. — Tomu pak velikému množství lidí Bůh sám vrchnosti vykázal, které by měly moc spravovati je; jednoho však chtěl míti knížetem všech a nejvyšším a nejjistějším učitelem pravdy, a tomu odevzdal klíče království nebeského. „Tobě dám klíče království nebeského“³⁾. — „Pasiž beránky . . . pasíž ovce“⁴⁾: — já jsem prosil za tebe, aby nezhylnula víra tvá“⁵⁾. — Společnost tato, jakkoli z lidí se skládá, podobně jako společnost občanská, nicméně pro účel sobě vytknutý a pro prostředky, kterými za cílem svým se běře, nadpřirozená jest a duchovní, a proto liší se a rozdílná jest od společnosti občanské, a což zvláště důležitě, jest společnost podstatou svou i právem dokonalá, poněvadž všechny prostředky k zachování sebe a k působení potřebné z vůle a z dobrodiní zakladatele svého v sobě a sama skrze sebe má. Jako cíl, kterého se církev domáhá, daleko nejslechetnější jest, taktéž i moc její ze všech nejpřednější jest, a nemůže býti moci občanské podržena, aniž na ní nějak závislá. — A v skutku dal Ježíš Kristus apoštolům svým v příčině náboženství rozkazy nezávislé, a připojil jak skutečné právo zákonodárné, tak i dvojí, jež odtud plyne, moc, soudní totiž a trestní. „Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi; protož jdouce učte všecky národy . . . učíte je zachovávat všecko, což jsem koli přikázal vám“⁶⁾. A na jiném místě: „Pakli jich neuposlechne, pověz

církvi“⁷⁾. A opět: „Hotovi jsme pomstiti každého neposlušenství“⁸⁾. A ještě: (abych ne-) „nakládal tvrději podle moci, kterouž mi dal Pán k vzdělání a ne k zkažení“⁹⁾. Vůdcem tedy k věcem nebeským musí lidem býti církev a nikoli stát; jí ten úřad přikázán jest od Boha, aby o věcech, které se týkají náboženství, sama se starala, a čeho třeba, sama ustanovila, aby učila všecky národy, aby hranice křesťanství, co nejdále možno, posouvala, slovem aby křesťanské záležitosti svobodně, bezzávadně a podle vlastního uznání spravovala. — Tuto pak moc samu v sobě nepodmíněnou a veskrze svéprávnou, na kterou filosofie vladařům pochlebující ode dávna dotírá, církev nikdy nepřestala sobě přičítati, ani první ze všech pro ni bojovali apoštolé, kteřížto, když knížata synagogy jim zapovídala hlásati evangelium, neohroženě odpovídali: „Více sluší poslouchati Boha, než lidí“¹⁰⁾. Ji také svatí Otcové církevní za vhodné příležitosti vážnými důvody brali v ochranu, římsktí pak papežové s nepřekonatelnou vytrvalostí ji proti nepřítelům hájiti nikdy neopomenuli. — Ano i sami panovníci a vladařové smýšlením i skutkem uznávali ji, ježto uzavírajíce smlouvy, pojednávající rozličné záležitosti, posílajíce a na vzájem přijímajíce vyslance a jiného druhu přísluhy vyměňujíce, s církví jako se zákonitou mocí svrchovanou jednali. — A věru dlužno míti za to, že nestalo se beze zvláštního úmyslu prozířetelnosti Boží, že tétěž moci světského panství jakožto nejlepší ochrany svobody její se dostalo.

Tak tedy Bůh péči o pokolení lidské mezi dvě moci rozdělil, církevní totiž a světskou, jednu božským, druhou lidským záležitostem představiv; každá z nich jest v oboru svém mocí svrchovanou, každá má jisté meze působnosti, a to přirozeností

Který jest
pravý poměr
státu
k církvi.

¹⁾ Jan 10, 10. — ²⁾ Mar. 16, 15. — ³⁾ Mat. 16, 19. — ⁴⁾ Jan 21, 16. 17. — ⁵⁾ Luk. 22, 32. — ⁶⁾ Mat. 28, 18—20. — ⁷⁾ Tamt. 18, 17. — ⁸⁾ II. Kor. 10, 6. — ⁹⁾ Tamt. 13, 10. — ¹⁰⁾ Sk. ap. 5, 29.

svou a nejbližším účelem svým sobě vyměřené; jeť tedy každá jakoby kruhem nějakým opsána, ve kterém svou činnost vlastním právem provozuje. Že však obojí týmž osobám vládne a přihoditi se může, že jedna a táž záležitost, ač jinak a jinak, ve právní a soudní obor obojí moci náleží, nemohl zajisté Bůh svrchovaně prozřetelný, jenž je obě ustanovil, také cesty jim řádně a správně neupraviti. „Kteréž pak jsou, od Boha zřízeny jsou“¹⁾. By nebylo tak, vznikaly by často příčiny neblahých rozepří a sporův, a nezřídka by člověk jako na rozcestí uváznul v ouzкости své, nevěda, co by činiti měl, kdyby dvě ty moci věci sobě odporné poroučely, ježto bez porušení povinnosti rozkazům jejich poslušnosti odepříti nemůže. Ale takovým způsobem o moudrosti a dobrotivosti Boží smýšleti, to přiči se co nejvíce, jelikož i ve věcech smyslných, ač řádu jsou mnohem nižšího, přirozené síly a příčiny spolu sloučil měrou náležitou a jakýmsi souladem až podivným, tak že žádná z nich jiným není překážkou, a všecky vespolek svorně a přiměřeně působí k cíli, za kterým celý svět se nese. — Nutno tedy, aby i mezi obojí mocí byl svazek dobře spořádaný, kterýž ne bez příčiny přirovnává se svazku, jímžto duše i tělo v člověku jsou spojeny. Jaký by však svazek ten býti měl a jak veliký, jinak usouditi nelze, leč jak již bylo řečeno, vzhledem k přirozené povaze moci obojí a k záležitostem jejich více aneb méně vznešeným a výborným, ježto jedné předně a zvláště uložena péče o zdar věcí ve zdejších, druhé pak opatrování statků nebeských a nepomíjejících. — Cokoli tedy v životě lidském jakkoli svatého jest, cokoli spásy duší a uctívání Pána Boha se týče, buďsi vlastní přirozeností svou, buďsi pro příčinu, ku které se nese, to všechno jest v moci a vůli církve; ostatní pak věci, ježto oboru občanského a politického

jsou, právem státní moci podrobeny jsou, poněvadž Ježíš Kristus poručil, aby co císařovo jest, dávalo se císaři, a co Božího, Bohu. — Avšak nastávají druhdy časové, kde i jiný způsob svornosti k zachování svobody platnost mívá, když totiž vládcové státní a římský papež o jisté věci zvláštní společně se usnesou. Za takových dob dává církev nadobytčejné důkazy mateřské lásky své, ana tolik ochoty a povolnosti prokazuje, kolikkoli prokázati může.

Takový, jak stručně jsme jej naznačili, jest křesťanský řád občanské společnosti, a to nikoli maně a libovolně vymyšlený, nýbrž vyvedený ze zásad nejvyšších a svrchovaně pravdivých, jež sám rozum lidský potvrzuje.

Takové však upravení státu nic nemá do sebe, co by mohlo zdáti se vznešenosti vladařů bud' méně důstojné, bud' nedostičné; ano, tak od toho vzdáleno jest, aby práva svrchovanosti ztenčovalo, že je utvrzuje a jim velebnosti přidává. A místněji-li se uváží, má tato úprava do sebe velikou jakousi dokonalost, jížto postrádají ostatní, a pocházelo by z ní zajisté ovoce výborné a rozmanité, kdyby jen každá strana svého stupně se držela a povinnosti úřadu sobě svěřeného bezúhonně konala. — Věru, v takové ústavě státní, o jakéžto jsme právě pojednali, záležitosti božské i lidské řádně jsou odděleny, práva občanů nikterak se neruší, anobř božskými, přirozenými i lidskými zákony se chrání a hájí, povinnosti zevrubně i moudře jsou vyměřeny a vykonávání jich vhodně jest zabezpečeno. Každý také na té nebezpečné a trudné cestě do onoho města věčného ví, že jsou tu vůdcové, za kterými by následoval, aby na pravou cestu nastoupil, že jsou tu pomocníci, aby na místo došel; rovněž však také ví, že zase jiní jsou ustanoveni, aby mu bezpečnost, blahobyt a jiné vý-

Jakých prospěchů tento poměr lidské společnosti přináší.

¹⁾ Řím. 13, 1.

hody opatřili a zachovali, jež život tento pospolitý poskytuje. — Společnost rodinná nabývá potřebné pevnosti z posvátnosti jediného a nerozlučného svazku manželského; práva i povinnosti manželů moudře, spravedlivě a mírně se pořádají; ženě zachovává se povinná čest; důstojnost muže spravuje se příkladem důstojnosti Boží; otcovská moc uvedena na míru, jež s důstojností ženy i dítěte se shoduje; konečně i o ochranu, zdar a vzdělání postaráno co nejlépe. — V oboru věcí politickém a občanském zákony čelí k dobrému obecnému a nespravují se klamnou vůlí a úsudkem množství, nýbrž pravdou a spravedlností; vážnost vládařů nabývá jakési posvátnosti vznešenější nad lidskou a zdržuje se, aby ani od spravedlnosti se neodchýlila, ani míry v rozkazování nepřekročila; poslušnost občanů má v průvodu svém čest i důstojnost, nejsouc otročením člověka člověku, alebrž podrobuváním se vůli Boží, jenž vládu svou lidmi vykonává. Kdo pak tohoto nabytí poznání a přesvědčení, ten zajisté také uzná, že jest to věcí spravedlnou, aby v uctivosti měl svrchovanost panovníků, moci veřejné stále a věrně poddaným byl, ničeho odbojně nečinil a povinnosti ke státu svatě zachovával. — Podobně ukládá se za povinnost vzájemná láska, dobrotivost, spanilomyslnost; občan a křesťan netrhají se od sebe na strany protivné, jako se stává, kde zákony spolu se potýkají; konečně bohaté ty statky, jimiž náboženství křesťanské i pozemský život lidský naplňuje, všecky i státu i společnosti zjednává, takže zcela pravdivý jest výrok: „Závisí na náboženství, jímžto se Bůh ctí, blaho státu, a mnohonásobné jest mezi nimi příbuzenství a přátelství“¹⁾. — Důležitost těchto statkův obdivu hodným způsobem svým vylíčil sv. Augustin na několika místech, zvláště však, kde církev katolickou

oslovuje takto: „Ty děti dětským, jinochy důrazným, starce klidným evičíš a učíš způsobem, jak toho žádá jednogohožedého věk nejen podle těla, ale i podle ducha. Ty ženy mužům cudnou a věrnou poslušností podržuješ, nikoli k ukojení chťičův, alebrž k docílení potomstva a ke společnosti rodinné. Ty muže ženám představuješ, nikoli na ponížení slabšího pohlaví, nýbrž s přikázáním lásky upřímné. Ty rodičům dítky svobodným takorika nevolnictvím podrobujete, a rodiče dítkám laskavým panováním předkládáš Ty občany spojuješ s občany, národy s národy a lidi vůbec upomínkou na první rodiče netoliko společností, ale až i téměř bratrstvím. Ty učíš krále starati se o národy, Ty napomínáš národy poddánů býti králům. Komu čest náleží, komu náklonnost, komu úcta, komu bázeň, komu potěcha, komu upozornění, komu napomenutí, komu kázeň, komu pokárání, komu trest, tomu všemu ty pečlivě učíš, ukazujíc, kterak nejsme vším všechněm, ale všechněm láskou a nikomu krivdou povinni“²⁾. — A tentýž na jiném místě, tepaje nemoudré mudrce politické: „Kdo pravíte, nauka Kristova že státu jest nepřívlna, dejtež nám dříve vojsko takové, jací podle nauky Kristovy vojini býti mají, dejtež takové občany, takové manžely, takové manželky, takové rodiče, takové dítky, takové pány, takové čeledíny, takové krále, takové soudce, takové konečně státních berní platitele a vyběrače, jací dle předpisů nauky křesťanské býti mají, a pak odvažte se tvrditi, že je státu nepřívlna; avšak nerozpakujte se také vyznati, že když se zachovává, velikým jest státu dobrodiním“³⁾.

Byla jednou doba, kdy filosofie sv. evangelia státu ovládala, kdy působnost a božská síla moudrosti křesťanské byla vnikla do zákonů, řádův a mravů národů,

Zdali v dějinách se osvědčil.

¹⁾ Cís. Theodosius k Cyrillu Alexandr. a metropolitům. — Srovn. Labbé, Collect. Conc. III. 436. —

²⁾ O mravech církve kat. XXX. 63. — ³⁾ List 138. (jin. 5.) k Marcellin. II. 15.

do všech pořádkův a směrů života státního, kdy náboženství Ježíšem Kristem založené na ten stupeň důstojnosti, který mu náleží, pevně byvši postaveno, přízní knížat a zákonitou ochranou úřadů všude kvetlo, kdy svornost a přátelská úslužnost duchovní a světskou moc šťastně spojovala. A stát tímto způsobem uspořádaný přinášel ovoce nade všechno pomýšlení hojnější, jehož památka trvá a trvati bude, zaznamenána jsouc v dílech dějepisných, která nižádnou lstí nepřítel nemohou býti ani porušena, ani zatemněna. — Že křesťanská Evropa barbarské národy zkrotila a od divosti k životu zvedenému, od pověry ku pravdě převedla; že nájezdy Mohammedanů vítězně odrazila; že co do vzdělanosti přední místo podržela a že ke všelike šlechetnosti a spanilosti všem ostatním národům vůdkyní a učitelkou vždycky bývala; že pravou svobodou, a to mnohonásobnou, národy obdařila; že přemnoho ústavů na úlevu béd velemoudře zařídila: toho bez odporu na mnoze děkuje náboženství, které jí k podnikání těch věcí bylo podnětem a k dokonání pomocníkem. — A byla by věru dobrá tato potrvala, kdyby svornost obojí moci byla ostála; ano větších ještě právem bylo se nadíti, kdyby vedle vážnosti, naučení a rady církve věrněji a vytrvaleji se bylo postupovalo. To zajisté považovati sluší za zákon veždy platný, co Ivo Chartreský napsal papeži Paschalů II.: „Když královská a kněžská moc vespolek se srovnávají, světu dobře se vládne, a církev kvete a přináší ovoce. Jakmile však vespolek se neshodují, netoliko malým věcem se nedaří, ale i velké věci bídne za své berou“¹⁾.

Které jsou novověké zásady ustavení státu a co z nich následuje.

Avšak záhubné a politování hodné snahy po novotách, ježto za věku 16. vznikly, když byly nejprv náboženství křesťanské ve zmatek přivedly, přirozeným takorčka během za nedlouho vnikly i do

filosofie a odtud do všech řádů společnosti občanské. Z tohoto pramene odváděti dlužno novější zásady svobody bezuzdné, které za velikých bouří věku minulého byly vymyšleny a veřejně hlášány, jakož i zásady a základy nového práva, které dříve bylo neznámo, a s právem netoliko křesťanským, ale i přirozeným v nejedné stránce se nesrovnává. — Hlavní z oněch zásad zní: Všichni lidé, jako rodem a přirozeností sobě jsou podobní, tak i v životě skutečně jsou sobě vespolek rovni; každý tou měrou je svéprávný, že nikterak právu a moci jiného nepodléhá; každý může o každé věci svobodně mysliti, co chce, činiti, co se mu líbí; právo jiným poroučeti nepřisluší nikomu. Jakmile společnost takovými naukami se spravuje, tož arci vládní moc není nic jiného, leč vůle lidu, který jako jedině ve své vlastní moci je, tak i sám sobě poroučí; volí pak zřízence, kterým by se svěřil, ale tak, že na ně nepřenáší právo, ale spíše úřad vladařský, který jeho jménem mají vykonávati. Panovnictví Boží mlčením se pomíjí, nejinak než jako by Boha ani nebylo, aneb jako by o společnost pokolení lidského nic se nestaral, aneb jako by lidé, ať každý zvlášť, ať vespolek, ničím Pánu Bohu nebyli povinni, aneb jako by bylo lze mysliti vládu, jejíž původ, moc a právo by veskrz v Bohu samém nespočívalo. Tím způsobem patrně stát není nic jiného, než množství lidu, kteréž samo sebe řídí a spravuje; a poněvadž se tvrdí, že lid pramen všech práv a všelike moci sám v sobě chová, tudíž z toho také jde, že stát se nepokládá nějakou povinností zavázanu býti Bohu, že náboženství veřejně nevyznává žádné, aniž uznává povinnost, aby zkoumal, které by jedině bylo pravé, aby jednomu před jinými přednost dával, jednomu zvlášť se naklonil, nýbrž všem vyznáním rovné právo dává, jen aby jeho nauka o státu žádné pohromy od nich

¹⁾ List. 238.

nevzala. S takovým počínáním bude pak také srovnávati se, všelikou otázku v příčině náboženství zůstaviti soukromému úsudku jednohokaždého a každému dovoliti, aby držel se toho, které se mu více líbí, aneb i žádného, když se mu žádné nezamlouvá. Následky pak z toho jdou: vymanění svědomí ze všelikého zákona; úplná nevázanost mínění o tom, má-li býti Bůh etěn či nic; neobmezená volnost myšlení a uveřejňování myšlének svých.

Jak se katolické církvi vede ve státu novověkém.

Takové-li však základy, ježto za našich dob vysoce se chválí, při budování státu byly položeny, na bílední jest, na jaké a na jak nepřiležitě místo církev se odstrkuje. — Nebo kde takové nauky ve veřejném životě se uskutečňují, tu církvi katolické ve státu buď totéž místo se vykazuje jako jiným společnostem jí cizím, aneb i místo nižší, zákonů církevních nic se nedbá, a církvi, která z rozkazu a nařízení Ježíše Krista učiti má všechny národy, se zapovídá, veřejného vyučování dotýkati se. — I v těch věcech, které jsou práva smíšeného, rozhodují správcové státu podle vlastní zvůle své, a pohrdají v příčině té i nejsvětějšími zákony církve. Proto do právomocnosti své potahují i manželství křesťanův a soudí o svazku manželském, o jednosti a nerozlučitelnosti manželství; ruší držebnosti duchovních, poněvadž prý církev statků v držení svém míti nemůže. Slovem, tak zacházejí s církví, že jí vlastnosti a práva společnosti dokonalé upírají a ji na roveň staví s ostatními společnostmi ve státu; a požívá-li nějakého práva a nějaké zákonité možnosti působení, to prý má toliko svolením a příznivostí vladařů. — Je-li však církev v některém státu, a to za souhlasu samých zákonů státních, v držení práva svého, a byla-li veřejně mezi obojí mocí nějaká smlouva uzavřena: tu z počátku křičí, že třeba zájmy církevní od zájmů státních odloučiti, a to za tím úmyslem, aby bez

trestu proti víře zastavené jednati mohli a po odstranění překážek ve všech věcech měli libovůli svou. — Když však církev toho trpěti nevolí — nemůžeť ona vzdáti se povinností svých nejsvětějších a největších — a když s důrazem žádá, aby slovo jí zaručené veskrz a svědomitě bylo zachováváno: tu vznikají často mezi mocí duchovní a světskou rozepře, jichž výsledek obyčejně bývá, že jedna, jelikož lidskými prostředky méně vládne, druhé, jelikož mocnější, podléhá.

Za takového stavu věcí, ježto si nyní velmi mnozí oblibují, zavládati počíná až i úmysl, církev buď se světa skliditi aneb ji okovy vlády spoutanu držeti. Co jmenem státu se koná, větším dílem za tímto úmyslem se podniká. Zákonodárství, správa obcí, beznáboženské vychování mládeže, loupení a rušení řeholí, vyvrácení světského panství římských papežů, to všecko k tomu čelí, přetrhnouti žily řádův a pořádků křesťanských, stísniti svobodu církve katolické a umořiti práva její ostatní.

Takové zásady spravování státu že od pravdy co nejvíce se vzdalují, již rozum přirozený přesvědčuje. — Nebo že všeliká moc, i ta nejmenší, od Boha jako z pramene nejmocnějšího a nejvznešenějšího pochází, sama přirozenost vydává svědectví. Avšak vláda lidu, o které se bez ohledu na Boha praví, že samou přirozeností ve množství podstatu svou má, výborně sice se hodí k tomu, rozličným vášněm podávati vnadidla a podněcovati je, ale nezakládá se na žádném věrojatném důvodu, aniž může míti dosti síly k zachování veřejné bezpečnosti a pokojného trvání pořádku. A věru, takovými naukami věci dospěly na ty konce, že mnozí učitelé státních věd až i zákon stanoví, vzbouření že právem rozdmýchováno býti může. Platí totiž domněnání, že vladařové nejsou nic více, nežli zvolenci, kteří vůli lidu vykonávají; odtud sleduje s nutností, že i

Kterak náleží souditi o svrchovanosti lidu.

všecky věci spolu s vůlí lidu změnám podléhají, a že obavy nepokojů nikdy nelze zhostiti se.

O nerozdílu
v nábožen-
stvích.

O náboženství pak domnívati se, že není žádného rozdílu mezi rozličnými a sobě odporujícími jeho způsoby, vede k tomu, že úmyslně žádný z nich ani úsudkem se neschvaluje, ani životem se nezachovává. Avšak počínání takové, jmenem-li se ještě liší od bezbožectví, skutkem nic od něho se neliší. Nebo kdo o tom přesvědčen jest, že Bůh jest, ten ač chce-li býti důsledným, a nevolí-li býti zpozdilým, nelze aby nepochopil, že způsoby v bohoslužbě užívané, jež tolik od sebe se liší a v nejdůležitějších věcech se nesrovnávají, ano vespolek se potýkají, nikterak nemohou býti stejně průvodny, stejně dobry a stejně Pánu Bohu příjemny.

O svobodě
myšlení a
tisku, o vy-
učování
církve z ve-
řejného
životu a pod-
řizování jí
moci světské.

Podobně i svoboda myšlení a svoboda tisku s opomenutím všeliké míry slušné a náležité není sama sebou dobrem nějakým, z něhož by se společnost lidská právem měla těšiti, anobrž mnohého zla pramenem a původem. — Svoboda, kterážto jest darem člověka zdokonalujícím, má pohybovati se v tom, co pravdivé a co dobré jest, podstata však dobrého a pravdivého nemůže podle libovůle lidské měniti se, anobrž zůstává vždycky tatáž, a právě tak nezměnitelná jest, jako sama věcí přirozenost. Jestliže rozum s falešnými domněnkami souhlasí, jestliže vůle zlé v sebe pojímá a k němu se přidává, ani onen ani tato nedochází zdokonalení, nýbrž wypadají z přirozené důstojnosti své a řítí se oba v záhubu. Cokoli tedy etnosti a pravdě jest na odpor, to stavěti na světlo a lidem na oči, nikterak se nesluší a nepatří, tím méně však hájiti je přízní a ochranou zákona. Jediný život dobrý jest cestou do nebe, kam všichni měříme, a proto odchyluje se stát od pravidla a předpisu přirozenosti, dopouští-li takovou nevázanost myšlení a zločinů, že dovoleno bez trestu odvracet ducha od

pravdy a mysl od etnosti. — Církev pak, jižto Bůh sám založil, vylučovati ze života skutečného, ze zákonodárství, z vychování mládeže, ze společnosti rodinné, blud jest veliký a záhubný. Nemůže bez náboženství stát dobře býti zvedený, a již snad více, nežli třeba bylo, známo jest, jaká jest a kam vede ona filosofie života a mravů, jižto o b ě a n s k o u nazývají. Pravou učitelkou etností a strážkyní mravů jest církev Kristova; onať jest to, jež bez porušení zachovává zásady, ze kterých plynou povinnosti, a předkládajíc důvody počestného života nejúčinnější, přikazuje nejen varovati se činů zlých, ale ovládati i vnitřní hnutí rozumu odporná, byť i jinak na skutek nedošlo. — Žádati však, aby církev, konajíc povinnosti úřadu svého, světské moci byla podřízena, veliká jest křivda, veliká zpozdilost. Tím způsobem ruší se pořádek, ježto co přirozeno jest, předkládá se tomu, co nad přírodu jest; ničí se aneb alespoň zajistě u veliké míře ztenčuje se hojnost statků, jimiž by církev, nejsouc žádnou překážkou spoutána, obecný život naplnila; mimo to razí se počínáním tím cesta k nepřátelství a sporům, a jak velikých škod tyto obojí společnosti přinašejí, až příliš často již ukázal výsledek.

Nauky takové, jež ani rozum lidský neschvaluje, a jež tak veliký mají vliv na státovědu, nenechali římsí papežové, předchůdce Naši, dobře vědouce, čeho na nich apoštolský úřad vymáhá, prominouti bez pokárání. Tak Řehoř XVI. okružním listem, jenž počíná slovy: „Mirari vos“, ze dne 15. srpna roku 1832., slovy velmi důraznými zavrhl nauky, jež již hlásati se počínaly, že totiž v bohoslužbě netřeba žádného výběru, že volno každému smýšleti o náboženství, co se mu líbí, jediné toliko vlastní svědomí že jest soudcem naším; mimo to, že každému dovoleno i veřejně projevovati smýšlení své a o převrat státní pokouseti se. Co do odtržení záležitostí duchovních od svět-

Kterak
papežové
k těmto
naukám se
zachovali.

ských čili církve od státu, di tentýž papež: „Nemohli bychom utěšenějšího stavu ani náboženství, ani světské vrchnosti předpovídati ze snah lidí, kteří církev od státu odděliti a vzájemnou shodu moci světské s mocí duchovní přetrhnutí usilují. Věc totiž jistá jest, že milovníci nejnestoudnější svobody hrozí se té svornosti, která za všech dob i církvi i státu byla blahodárná a spasitelná.“ — Podobným způsobem i Pius IX. za vhodné příležitosti z falešných nauk, které zvláště platnosti nabývaly, některé vytknul a později v jedno snéstí poručil, aby totiž ve směsici bludů tak veliké katolíci věděli, čeho bez úrazu držeti se mají¹⁾.

Čemu se
z toho učíme.

Z toho však, co papežové na výstrahu napsali, musí zajisté vyrozuměti se, že původ veřejné moci od samého Boha pohledávati náleží a nikoliv od množství lidu, že volnost vzbouřiti se s rozumem se potýká, že není dovoleno ani jednotlivým lidem, ani státům, aby povinností náboženských nic si nevážili, aneb všem, ač rozličným způsobům náboženství stejně byli nakloněni; neobmezená svoboda smýšlení a neobmezené myšlének na veřejnost vynášení, že nikterak nepřináleží ani k právům občanským, ani vůbec k věcem, které přízně a ochrany hodny jsou. — Podobně dlužno vyrozuměti, že církev rovněž tak jako stát je společností způsobem a právem svým dokonalou; kdož státu vládnou, že nesmějí toho dopouštěti se, aby církev přinucována byla sloužiti aneb podřizovati se jim, aneb aby ve spravování záležitostí svých méně svobody požívala, aneb aby jí ušťerbováno

bylo něco z ostatních práv, kterých jí Ježíš Kristus propůjčil. — V záležitostech pak práva smíšeného že s přirozeností a s úmysly Božími nejvíce se srovnává, nikoliv odloučení se jedné moci od druhé, tím méně spor, alebrž úplná shoda, ježto se srovnává s nejbližšími příčinami, ze kterých vznikla obojí společnost.

To jest, co církev katolická učí o ustavení a spravování států. — Těmito však naukami a předpisy, správně-li se soudí, sám v sobě nehaní se žádný z rozličných druhů státu, jelikož ničeho v sobě neobsahují, co by učení křesťanskému odporovalo, a mohou zajisté, moudře-li se jich užívá a spravedlivě, stát udržovati ve stavu nejlepším. — Ano, ani to samo v sobě nehaní, že lid správy státu více méně se účastní; toť za jistých dob a vedle jistých zákonů může býti netoliko užitečné, ale i povinností občanů. — Nad to nevzniká ani spravedlivá příčina, pro kterou by někdo církev mohl viniti, že co se týká povolnosti a ústupnosti, jest přes míru houževna a pravé a spravedlné svobodě nepřívzná. — A v skutku, když církev učí, že není dovoleno, všechny způsoby bohoslužby rovnoprávně učiniti s náboženstvím pravým, tím ještě neodsuzuje ty vrchnosti, které buď pro dosažení velikého nějakého dobra, aneb k odvarování zla toho chováním a konáním svým trpělivě nesou, že ony ve státu skutečně se nacházejí. — Ba i toho církev velice dbá, aby ku přijetí víry katolické nikdo proti své vůli nebyl nucen, protože, jak sv. Augustin moudře dí, „nemůže člověk věřiti, leč když chce“²⁾.

Zdali církev
občanskou
svobodu
obmezuje.

¹⁾ Budiž na tom dosti poznamenati některé:

19. Církev není pravá a dokonalá společnost veskrz svobodná, nemá též svých vlastních a stálých práv božským zakladatelem jí propůjčených, alebrž občanské moci přísluší stanoviti, která by byla práva církve a meze, ve kterých by práva tato vykonávati směla.

39. Stát jakožto původ a pramen všech práv má jakési právo žádnými hranicemi neobmezené.

55. Sluší církev od státu a stát od církve odloučiti.

79. . . . není pravda, že občanská svoboda jednoho každého vyznání a propůjčená všem plná moc, jakékoli domněnky a náhledy zjevně a veřejně pronášeti, porušení mravův a myslí národův usnadňuje a náklazu náboženské lhostejnosti snadněji rozšiřuje.

²⁾ Tract. 26. in Jo., n. 2.

Zdali
nepřeje po-
kroku.

Podobně nemůže církev schvalovati svobodu takovou, která by zavdávala podnět k pohrdání nejsvětějšími zákony Božími a zákonitě vrchnosti povinnou poslušnost by odpírala. Taková svoboda je spíše nevázaností, nežli svobodou, a velmi dobře nazývá se Augustinem „svobodou zkázy“¹⁾ a Petrem apoštolem „zástěrou zlosti“²⁾, ano, poněvadž proti rozumu jest, pravým otroctvím jest; nebo „každý, kdo činí hřích, služebník jest hříchu“³⁾. Naopak ta svoboda pravá a žádoucná jest, která, hledí-li se k životu soukromému, nepřipouští, aby člověk otročil bludům a pochotům, pánům to velmi šeredným, a hledí-li se k životu veřejnému, která občany moudře spravuje, příležitost k rozmnožení věcí prospěšných hojně jim poskytuje a stát chrání od panství cizího. — A hle, takovou svobodu počestnou a člověka hodnou schvaluje církev co nejvíce, a nikdy neustala k tomu usilovati a o to se zasazovati, aby ji národům zachovala pevnou a neporušenou. — Věru, cokoli ve státu obecnému blahobytu prospívá; co proti zvůli vrchnosti o lid špatně pečující užitečně bylo zařízeno; co správě státu překáží, aby v obecní a rodinné záležitosti nevhodně se vkládala; co slouží k zachování dobrého jména, osobní svobody a rovného práva každému občanu, toho všeho církev katolická, jak dějepisné památky věků předešlých svědčí, za všech časů byla buď původkyní, aneb zpomocnicí, aneb ochranou. Srovnávajíc se tedy církev vždycky se sebou, jednak odmítá svobodu bezměrnou, která i jednotlivcům i národům na zvůli vychází a otroctví, jinak ráda a s ochotou se uchopuje pokroku, ježž časové přinášejí, v pravdě-li obsahuje nějaký prospěch pro tento život, kterýžto jest jakoby během o závod k jinému trvajícimu na věky. — Co se tedy praví, že církev novějším pořádkům státním závistivě nepřeje, a cokoli

duch naší doby zplodil, to že všechno bez rozdílu zavrhuje, utrhaní to jest jalové a nemastné. Zásady pošetilé arcit' ona zamítá, zavrhuje také bezbožné snahy odbojné, jmenovitě pak ten stav duševní, ve kterém se shledávají počátkové dobrovolného odstoupení od Boha; že však všechno, co pravdivé jest, nezbytně od Boha pochází, církev i ve všem, cokoli pravdivého zpytováním se vystihuje, jakoby stopu ducha Božího poznává. A ježto v přírodě nic pravdivého se nenachází, co by učení Bohem zjevenému víry odnímalo, a naopak mnoho, co je potvrzuje; a ježto každé vystihnutí pravdy buď ku poznání aneb ke chválení samého Boha povzbuditi může: proto církev všechno, čímkoli vědám posunutí hranic jejich se dostává, s radostí vítá a schvaluje; a jako jiné vědy, tak i ty, které se zanášejí s výzkoumáním přírody, obvyklým způsobem svým bude podporovati. Církev nevzpírá se tomu, když duch lidský ve studiích těchto nalézá něco nového; nestaví se na odpor, aby ještě více na oslavu a ku pohodlí života se vyhledávalo; ano, nepřítelkyní jsouc nečinnosti a zahálky, snažně si toho přeje, aby duch lidský cvičením a vzděláváním hojných plodů vydával; ona povzbuzuje k uměním a pracím všelikého druhu, a mocí svou řídíc všechny snahy tyto tak, aby byly počestny a blahodárny, usiluje překaziti, aby člověka vlastní jeho rozum a píle od Boha neodvrátily a od statků nebeských.

Avšak naučení toto, jakkoli rozumné a moudré, za našich dob méně se uznává, ježto státy netoliko se vzpírají ustaviti se dle vzoru moudrosti křesťanské, anobrž i patrně den co den dál a dále od ní odstoupiti žádají. — Nicméně však, poněvadž pravda na světlo byvši postavena, samoděk dále se šíří a ducha lidského znenáhla proniká, proto My jsouce sobě svědomi svrchované a nejsvětější povinnosti své, to jest, povzbuzení apoštolským posláním, jehož se

Čím za těch
okolností
povinen
námištek
Ježíše
Krista.

¹⁾ List 105. k Donatistům 2, 9. — ²⁾ I. Petr. 2, 16. — ³⁾ Jan 8, 34.

Nám dostalo, ke všem národům, to co pravda jest, vedle povinnosti hlásáme svobodně, nikoli proto, že bychom povahy časů neznali, ani proto, že bychom počestný a užitečný pokrok věku našeho zlehčovali, nýbrž proto, že bychom běhy záležitostí veřejných rádi od úrazů zachovali a základy jejich utvrdili, a to bez porušení pravé svobody národů; neboť při lidech matka a strážkyně svobody nejlepší jest pravda: „pravda osvobodí vás“¹⁾.

Čím povinni
katolíci
strany
smýšlení.

Za tak přenesnadného běhu věcí budou-li katolíci Nás, jak sluší, chtít slyšet, snadno poznají, jaké jsou povinnosti jejich jak co do smýšlení, tak i co do jednání. — Co smýšlení se týče, cokoli římské papežové učili aneb učiti budou, toho všeho náleží i stálým přesvědčením se držeti i kdykoli třeba, veřejně vyznávat. Jmenovitě o těch tak řečených svobodách, za nejnovější doby tolik pohledávaných, náleží pevně držeti se přesvědčení apoštolské stolice a smýšleti, jak ona smýšlí. Třeba však míti se na pozoru, aby žádného neoklamala zdánlivě poctivá tvářnost jejich, a uvažovati, z jakých vzešly počátkův, a jakými snahami se podporují a udržují. Již dosti známo ze zkušenosti, které věci ony ve státě způsobily a že arci všudež takové vydávaly ovoce, že ho právem želí mužové rozšafní a moudří. — Kdyby ještě někde skutečně byl stát, který by křesťany tyransky pronásledoval a potíral, aneb kdybychom si takový v mysli představili a k němu přirovnali novověký stát, o kterém jednáme, mohl by se tento zdáti snesitelnějším. Avšak zásady, na nichžto se zakládá, jsou věru takové, jak svrchu jsme pověděli, že je samy nikdo schvalovati nemůže.

Čím strany
životu
soukromého,
rodinného a
veřejného.

Může se však život náš pohybovati ve věcech soukromých a rodinných aneb veřejných. — Co do života soukromého,

přední povinností jest, abychom život svůj a mravy své co nejbedlivěji přizpůsobili předpisům sv. evangelia a nepouželi se, žádá-li toho křesťanská ctnost, trpěti a snášeti i to, co poněkud obtížnější jest. Mimo to má každý milovati církev jako matku společnou, zákony její poslušně zachovávat, cti její všelijak sloužiti, práva její hájiti a přičiňovati se, aby i ti, kteří jemu nějak podřízeni jsou, ji touž láskou ctili a milovali. — Zájem blaha obecného žádá i to, aby katolíci správy záležitostí obecních moudře se účastnili a při tom toho hlavně píleli a způsobili, aby o náboženské a mravné vychování mládeže takovým způsobem obcemi bylo postaráno, jak sluší se pro křesťany; neboť na takovém vychování hlavně blaho každého státu záleží. — Ba i to vůbec užitečno a čestno jest, aby katolíci v činnosti své i z užšího tohoto pole dále vykročili, ano i k záležitostem státu obrátili ji. Díme vůbec, poněvadž tato naučení Naše všech národů se týkají. Ostatně může to býti, že někde z příčin velmi závažných a spravedlných nebylo by s prospěchem, na vyšší služby státní a na činnost politickou vydávati se. Avšak vůbec, jak řečeno, nikterak nechťti věcí obecných dotýkati se, bylo by rovněž tak pochybeno, jako o prospěch obecný nic nedbáti a nic nepřičiniti se, a to tím více, ježto katolíky již sama víra, kterou vyznávají, napomíná a povzbuzuje, aby poctivě a věrně oň pečovali. Naopak budou-li sami neteční, snadno otěží chopí se lidé, jichžto zásady neposkytují veliké naděje blahodarného působení. A to by bylo spojeno i s poškozením zájmů křesťanských, proto že hlavní moc byla by při lidech o církvi zle smýšlejících, nepatrná při těch, kdož dobře smýšlejí. Patrně tudíž, že katolíci mají spravedlnou příčinu činnosti politické účastniti se, neboť nečiní, aniž smějí činiti to z té příčiny, aby schvalovali, co za našich dob

¹⁾ Jan 8, 32.

v záležitostech státních schvalovati nelze, nýbrž aby záležitosti tyto, seč jsou, obrátili k obecnému dobrému skutečnému a opravdovému, pevně majíce předsevzetí, moudrost a mravy katolického náboženství jako blahodárnou šťávu a krev do všech žil života státního uvoditi. — Nejinak jednáno za prvních dob církve. Mravy a snahy pohanů co nejvíce protivily se snahám a mravům evangelia; avšak bylo viděti křesťany, ani stojíce uprostřed pověry bez porušení a veždy sobě stejní, všude, kamkoli přístup měli, srdnatě vkládali se. Věrně a vzorně oddáni jsouce vladařům a zákonů vlády, pokud bylo dovoleno, jsouce poslušni, podivu hodnou září svatosti na všechny strany vydávali a šířili; bratřím hleděti prokázati se užitečnými, ostatní pak volali k moudrosti Kristově; avšak i hotovi byli opustiti místo své a s udatností zemřiti, kdyby bez ublížení ctnosti důstojností, úřadův a panství podržeti nemohli. Tím způsobem pořádky křesťanské s rychlostí netoliko do domů vnikaly soukromých, anobrž i do táborů, do radnic i na dvory královské. „Včerejší jsme a všechna vaše prostranství naplnili jsme, města, ostrovy, tvrze, městyse, sbořiště, tábory samy, tribuy, dekurie, paláce, senát, forum“¹⁾, tak že víra křesťanská, jakmile zákonem bylo dovoleno, evangelium vyznávali veřejně, ve veliké části říše se neobjevilo jako nemluvně v kolébce, nýbrž jako věkem dospělé a životem silné.

Nuže, za našich dob slušno jest, tyto příklady předkův obnovovati. — Katolíků, jižto hodni jsou tohoto jména, nejpřednější povinností jest, býti a ukazovati se oddanými syny církve; co s chválou touto ostáti nemůže, to bez rozpaků zamítati; zákonů, pokud se to s počestností srovnává, na obhájení pravdy a spravedlnosti užívati; usilovati, aby svoboda jednání míru zákonem přirozeným a zákonem Božím

ustanovenou nepřekročila; přičiňovati se, aby stát všecek na křesťanský vzor a řád, jak svrchu jsme jej naobrazili, byl převeden. — Způsob, jak by těch věcí bylo možno dosíci, nelze snadno ustanoviti jediný a bezpečný, ježto třeba, aby s místem a časem, a ty velmi bývají rozmanity, se srovnával. Nicméně zachovati náleží především svornost dobré vůle a hleděti si počínání stejného. Obého pak nejlépe se docílí, když každý předpisy apoštolské stolice za zákon života svého bude považovati a poslouchati biskupů, kteréžto „Duch svatý ustanovil, aby spravovali církve Boží“²⁾. — Co se týká hájení křesťanství, to nezbytně vymáhá, aby všichni, co církve k věření podává, jednomyslně, stále a vytrvalé vyznávali, a s té stránky třeba pečovati o to, aby nikdo naukám nepravým nějak nehověl aneb slabší toliko odpor jim nekladl, nežli s pravdou se srovnává. O těch věcech však, o kterých lze býti různého mínění, dovoleno s umírněností a s úmyslem, dopátrati se pravdy, hádati se, avšak bez krivého podezírání a vzájemného sočení. — V té příčině, aby spojení duchů nepovážlivým obviňováním netrhlo se, veztež všichni, že přesnost vyznání katolického nikterak ostáti nemůže při náhledech k naturalismu aneb rationalismu vedoucích, jichžto obsahem jest, vyvrátiti pořádky křesťanské od základu a s pominutím Boha stanoviti panství člověka ve společnosti. — Rovněž také veztež, že není dovoleno jinak plniti povinnosti soukromě a jinak veřejně, tak sice, že by se právo a moc církve šetřily v životě soukromém, zamítaly však v životě veřejném. Toť by bylo spojovati poctivost s mrzkostí a připouštěti, aby člověk sám se sebou se potýkal, an naopak má vždycky býti důsledným a nemá v žádné věci a v žádné případnosti života spouštěti se ctnosti křesťanské. — Avšak

Čeho při tom
třeba hlavně
zachovávat
a čeho
zvláště
šetřiti.

¹⁾ Tertull. Apol. n. 37. — ²⁾ Sk. apošt. 20, 28.

jedná-li se o otázky čistě politické, která by byla nejlepší státní ústava a zdaž by státy tak aneb jinak spravovány býti měly, o těch věcech arci může býti spor počestný. Když tedy lidé, jicbžto zbožnost jinak známa jest a mysl ochotna přijímati nálezy apoštolské stolice s poslušností, ve věcech svrchu řečených vespolek nesouhlasí, nepřipouští toho spravedlnost, aby se jim to na zlou stránku vykládalo, a bylo by křivdou mnohem větší, kdyby z porušení aneb podezřelosti víry katolické byli viněni, což bohužel stalo se nejednou. — Pravidla toho držtež se veskrz, kdož jste spisovatelé, zvláště pak, kdož vydáváte noviny. Nebo za tohoto boje za věci nejdůležitější nesluší dávati místa domácím sporům aneb snahám strannickým, anobrž jednomyslně mají všichni usilovati o to, co jest společným úkolem všech, náboženství zachovati a stát. Byly-li tedy dříve nějaké roztržky, třeba je potříti dobrovolným zapomenutím; bylo-li cos jednáno nepovážlivě a s ukřivděním, ať je vina při komkoli, budiž to napraveno láskou vzájemnou a odčiněno zvláštní poslušností všech oproti apoštolské stolici. — Tou

cestou dojdou katolíci dvou věcí převýborných: jedné, že napomáhati budou církvi, zachovati a rozšířiti moudrost křesťanskou; druhé, že převeliké dobrodiní prokazovati budou občanské společnosti, jejížto blaho za příčinou zlých nauk a naruživostí ve velikém se ocítá nebezpečenství.

Tot jest, Ctihodní bratři, co se všemi národy katolického světa o křesťanském ustavení státu a o povinnostech jednotlivých občanů sděliti jsme žádali.

Ostatně třeba co nejsnažněji modliti se o pomoc s nebe a prositi Boha, aby to, co jemu k slávě a pokolení lidskému k obecnému prospěchu žádáme a počínáme, k žádoucímu výsledku přivéstí ráčil On, jenž ducha lidského osvěcuje a vůli jeho povzbuzuje. — Jako návěští pak darů Božích a na svědectví otcovské blahovůle Naší milerádi udělujeme v Pánu vám, Ctihodní bratři, duchovenstvu i všemu lidu věrné bdělosti vaší svěřenému apoštolské požehnání.

Dáno v Římě u sv. Petra dne 1. listopadu r. 1885., papežství Našeho roku osmého.

Závěrka.

Lev XIII.

IMMORTALE DEI

Encyklika Lva XIII.

*O křesťanském státním zřízení
a povinnostech občanů*

Encyklika Lva XIII.

IMMORTALE DEI

O křesťanském státním zřízení a povinnostech občanů

1. 11. 1885

Všem ctihodným bratřím, patriarchům, primasům, arcibiskupům a biskupům katolických oblastí světa, kteří stojí v milosti a společenství s Apoštolskou Stolicí, papež, Lev XIII.

Ctihodní bratři!

Pozdrav a Apoštolské požehnání!

Ačkoliv Církev, toto nesmrtelné dílo milosrdného Boha, sama o sobě a podle své povahy má za úkol spásu duší a budoucí blaženství v nebi, tak přesto se od ní dostává velkého a bohatého požehnání i věcem v pomíjející oblasti, a sice v takové míře, že i kdyby byla Církev založena v první řadě a hlavně kvůli blahobytnému životu zde na zemi, nemohlo by toto požehnání být četnější a větší.

A vskutku kamkoli kdy Církev vkročila, změnila neprodleně tvář světa, obohatila mravy národů ctnostmi dříve neznámými a přinesla jim novou vzdělanost. Všechny národy, které se neuzavřely před jejím vlivem, vynikly mírností, spravedlivostí a slavnými činy.

Přesto však byla již od nepaměti vznášena proti Církvi námitka, že se staví proti zájmům státu a že nemůže žádným způsobem přispět k jeho blahu a lesku, o což usiluje každé dobře spořádané státní zřízení plným právem ze svého vlastního popudu. Jak víme z dějin, bylo již v prvních dobách Církve oblibou zneklidňovat křesťany podobnými nepřátelskými poštilostmi a vyvolávat také nenávist a odpor vůči nim tím, že je označovala za nepřítel říše: museli přece v té době být vinní vším neštěstím, které postihovalo stát, zatímco ve skutečnosti to byl Bůh, který provinění postihoval spravedlivými tresty. Tato krutá a pomlouvačná obvinění se stala proto oprávněnou výzvou pro genialitu sv. Augustina, jehož obratné pero, zvláště v jeho knize „O městě Božím“, tak jasně ukázalo požehnaný vliv křesťanské moudrosti na státní život, že se tím stal obhájcem křesťanů nejen své doby, ale zvláště též vybojoval trvalé vítězství proti falešným obžalobám.

Přesto podobné stížnosti a obvinění neztratily u nepřátel Církve svou neblahou přitažlivost a velmi mnoho lidí už nechce pro uspořádání občanského života uznat jako normu a pravidlo ony nauky, které katolická Církev doporučuje a schvaluje, nýbrž je hledají jinde. Ano, v poslední době začalo získávat všeobecnou nadvládu a platnost tzv. nové právo. Říká se: je prý to vymoženost našeho dospělého století, k níž se došlo pokrokem svobody.

Mnohými bylo mnohé zkoušeno, ale tolik je jisto, že pro odůvodnění vedení státního zřízení nebyl nikdy vytvořen lepší systém než ten, který sám vyplývá z nauky evangelia. Proto považujeme za nejvýš důležité a zejména shodné s Naším Apoštolským úřadem zhodnotit nové názory ohledně státu podle křesťanské nauky; tímto způsobem,

jak doufáme, zmizí všechny příčiny omylů a pochybností ve světle pravdy a každý bude schopen snadno poznat ony základní zákony života, kterými by se měl řídit a jich poslouchat.

O účelu a autoritě občanské společnosti

Není obtížné podat obraz státu, který je odvozen od moudré křesťanské nauky. Od přirozenosti je každému vrozeno žít v občanské společnosti. V osamocení mu chybí potřebná péče a podpora; rovněž tak není možné zdokonalení charakteru a ducha.

Proto božská prozřetelnost uspořádala věci tak, že se člověk zrozením ocitá v mezilidských vztazích a společnosti, jak rodinné, tak i občanské, neboť jen tato společnost mu může dokonale zajistit potřeby pro život. Jelikož se však žádná společnost neobejde bez někoho, kdo stojí v čele všech, kdo by mocným a přiměřeným podnětem usměrňoval každého jednotlivce ke společnému cíli, vzniká z toho pro občanskou společnost potřeba autority, která by ji řídila. Tato autorita má, jako společnost sama, svůj původ v přirozenosti a tím v Bohu samém.

Z toho jako druhý důsledek vyplývá, že státní moc podle své povahy má za svého původce Boha, neboť Bůh sám je jediné pravý a nezávislý pán a mistr všech věcí v nejvyšším smyslu, kterému vše, co jest zde, je podrobno a povinno Ho poslouchat. Kdo má tedy právo poroučet, může je mít jen od Boha, svrchovaného pána všech. Proto dí Apoštol:

„Není mocnosti, leč od Boha“ (Řím. 13,1).

Právo vládnout ale není samo o sobě nutně spojeno s určitou formou státu; může přijmout tu nebo onu státní formu, jestliže ta účelně podpoří společné blaho a prospěch.

Ale ať již je ústava státu jakákoliv, musí ti, kteří jsou první ve státě (vladaři) nezbytně vzhlížet na Boha, svrchovaného zachovatele a ředitele světa, a mítí Ho za vzor a příklad, chtějí-li dostát svému úkolu v řízení státu. Jako totiž Bůh stvořil v oboru věcí viditelných podřízené příčiny, v nichž se projevuje takřka božská podstata a činnost, a jimiž podle svého způsobu má celý svět být přiveden k svému poslednímu cíli (k naplnění svého účelu), tak také Bůh chtěl, aby v občanské společnosti byla vrchnost, jejíž nositelé by byli obrazem Jeho moci, kterou vládne nad lidským pokolením, i prozřetelnosti, jíž o všechno pečuje.

Proto tedy musí být vláda nejprve spravedlivá, podobná spíše vládě otcovské než vládě mistra a pána, neboť Bůh vládne nejen spravedlivě, nýbrž i dobrotivě jako otec.

Státní vrchnost musí dbát dobra občanů, neboť jen k tomu je vládcům dána svrchovaná moc nad ostatními, aby se starali o obecné blaho.

Státní autorita se nesmí pod žádnou záminkou postavit do služby jedné nebo více osob, neboť je zřízena pro dobro všech. Jestliže se proto vládci stanou nespravedlivými, hřeší-li ve své pýše zneužitím moci, nestarají-li se o blaho lidu, pak ať si uvědomí, že Bůh bude jednou od nich žádat složení účtů, a to tím přísnější, čím posvátnější je úřad jim svěřený a jimi vykonávaný, a čím vznešenější je důstojnost jim propůjčená a jimi zastávaná, neboť

„Mocní mocně muky trpěti budou“ (Moudr. 6,7).

Za těchto okolností pak bude se vznešeností panovnickovy moci skutečně spojeno radostné a člověka důstojné prokazování úcty ze strany občanů, neboť jestliže si občané jednou pro vždy uvědomí, že vládci mají autoritu propůjčenou od Boha, budou ihned uznávat za spravedlivé, že jsou povinni poslouchat slov státních představitelů a

prokazovat jim poslušnost a věrnost, a to s podobnou povinnou láskou, jakou projevují děti svým rodičům.

„Každý buď poddán mocnostem vyšším“ (Řím. 13,1).

Jako totiž nesmíme odporovat vůli Boží, tak není ani dovoleno pohrdat *řádnou* mocí, ať již je jejím nositelem kdokoliv, neboť ti, kdo odporují Bohu, připravují sami sobě záhubu.

„Kdo se protiví mocnosti, zřízení Božímu se protiví, ti pak, kteří se protiví, odsouzení sobě zjednají“ (Řím. 13,2).

„Vrchnosti nejsou postrachem činu dobrému, nýbrž zlému“ (Řím. 13,13), a je proto zločincem nejen vůči lidskému, ale i proti Božskému majestátu, kdo odpírá poslušnost a podněcuje ke vzpouře a násilným činům.

Jestliže je stát uspořádán tímto způsobem, pak je jasné, že občanská společnost musí učinit zadost četným a důležitým povinnostem, které má (také) k Bohu. Ukládá-li již přirozenost a rozum každému jednotlivci povinnost ctít Boha (prokazovat mu svatou a náboženskou službu), jelikož jsme na něm závislí, od něho jsme vyšli a k Němu se máme navrátit, je tímto zákonem vázána i občanská společnost. A věru jsou lidé, tvořící ve společnosti jeden celek, závislí na Bohu právě tak, jako jednotlivci.

Přinejmenším musí jak společnost, tak jednotlivci, Bohu děkovat, že ji stvořil, že ji všemohoucí vůlí zachovává a že jí z nevyčerpatelného milosrdenství prokazuje mnoho dobrodiní.

Jako tedy žádný jednotlivci nesmí svých povinností k Bohu zanedbávat, nýbrž pilně plnit svou nejdůležitější povinnost, totiž oddat se duchem i srdcem náboženství (a vydat o něm svědectví svou mravní nápravou), avšak nikoli náboženství, které si každý podle libosti zvolí, nýbrž takové, které Bůh uložil, jehož pravost (jako jediného oproti ostatním) projevily spolehlivými a neklamnými známkami a důkazy, tak se ani státní společnost nesmí beztrestně chovat, jako by Boha nebylo. Nesmí ani (bez hříchu) odmítat péči o dodržování úcty k Bohu jako věci jí zcela cizí, nesmí však ani podle libovůle přijmout kterékoli z různých náboženství. Ani pro státy není jiný druh a způsob úcty Boha než ten, který ustanovil sám Bůh.

Správcům států proto budiž jméno Boží svaté. Mají považovat za jeden ze svých nejdůležitějších úkolů radostné plnění náboženských povinností, bránit je ve jménu a mocí zákona a na žádný pád nevydávat ustanovení nebo rozhodnutí, které by bylo zaměřeno proti náboženství. Jsou tím vázáni i vůči občanům, kteří jsou svěřeni jejich vládě. My lidé jsme přece všichni zrozeni a přitahováni k nejvyššímu a poslednímu dobru, které se nachází za tímto krátkým a porušitelným životem, totiž v nebi, a všechny naše úmysly a snahy mají být k tomu plně zaměřeny, protože na tom závisí dokonalé a všestranné štěstí každého člověka. Proto je starostí jednotlivce, aby tohoto cíle dosáhl. Proto má občanská společnost – kdyžto nemá jinou úlohu než podpořit to, co je všeobecně nejlepší – pečovat takovým způsobem o prospěch státu, aby občané nejen nebyli poškozováni ve svých nejvnitřnějších tužbách, totiž po dosažení nejvyššího a nepomíjejícího dobra, nýbrž aby v tom byli všemožně podporováni. To se uskuteční v první řadě tím, že se vláda obzvláště zaměří na svatost a neporušitelnost náboženství, protože jeho působení vytváří spojení mezi člověkem a Bohem.

O Církvi jako dokonalé společnosti

Které náboženství je pravé, může bez těžkostí poznat každý, kdo je upřímného srdce a soudí podle zralejší úvahy. Tak četné a jasné důkazy, pravdivost prorocství, početné zázraky, nezvykle rychlé rozšíření víry uprostřed nepřátelského světa a přes největší překážky, svědectví mučedníků a mnohé podobné jasně vypovídají, že jediné pravé je to náboženství, které založil sám Ježíš Kristus a jež předal své Církvi k ochraně a dalšímu šíření.

Jednorozený Syn Boží totiž založil na zemi společnost, Církev svatou. Jí pak předal vznešený a božský úřad, který On sám přijal do Otce, aby v něm pokračovala až do konce časů.

„Jako mě poslal Otec, i já posílám vás“ (Jan 20,21).

„A ejhle, já jsem s vámi po všechny dni až do konce světa“ (Mat. 28,20).

Jako Ježíš přišel na svět, aby lidé

„měli život a měli hojnost“ (Jan 10,10),

tak je stejným úkolem Církve zajistit věčnou spásu duší. Právě proto je Církev ve své podstatě univerzální a není omezena ani prostorem, ani časem.

„Hlásejte evangelium všemu stvoření“ (Mar. 16,15).

Pro toto nezměrné množství ustanovil sám Bůh vrchnostenské úřady a přenesl na ně pravomoci, nezbytné k jejich vládě. Jeden však, jak byla jeho svatá vůle, měl být hlavou všech, nejvyšší a neklamný učitel pravdy, jemuž předal klíče království nebeského.

„Tobě dám klíče království nebeského“ (Mat. 16,19),

„Pasiž beránky mé... pasiž ovce mé“ (Jan 21,16-17),

„Já jsem prosil za tebe, aby nepřestala víra tvá“ (Luk. 22,32).

Ačkoliv se tato (církvní) společnost skládá z lidí stejně jako občanská, je přesto pro cíl, který jí byl určen i pro prostředky, jimiž se tohoto cíle snaží dosáhnout, nadpřirozenou a duchovní společností, a je tedy zcela odlišná od občanské (nebo státní) společnosti.

Jelikož však milostivým úradkem Božím má v sobě všechno, co je nezbytné k jejímu trvání a působnosti, tak je podle své podstaty i práva – a to je nejvýš důležité – *společností dokonalou*.

Stejně jako je cíl, o který usiluje, mnohem vznešenější, tak i moc, kterou má, převyšuje všechny ostatní; není ani menší než moc státní, ani jí není nějakým způsobem podrobena. A Kristus posvátné pověření předal svým apoštolům skutečně svobodně. Svěřil jim moc dávat zákony ve vlastním smyslu slova, i to, co z toho vyplývá, totiž moc soudit a trestat.

„Dána jest mi veškerá moc na nebi i na zemi. Jděte tedy a uče všechny národy...

a uče je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal“ (Mat. 28,18-20).

A na jiném místě:

„Nebude-li jich dbáti, pověz to církvi“ (Mat. 18,17).

A opět:

„A jsme hotovi potrestat každou neposlušnost“ (2 Kor. 10,6).

Dále:

„... abych si nemusel počínat příkře podle moci, kterou mi dal Pán, abych vzdělával a nikoli kazil“ (2 Kor. 13,10).

Vést lidi do nebe přísluší Církvi, ne státu. Její péči a starosti je svěřeno vše, aby podle svých schopností stále více rozšiřovala křesťanské království (jméno Kristovo), slovem, aby se svobodně a účinně podle svého soudu starala o věc Kristovu.

Tuto svou autoritu, která je sama o sobě neomezená a plně jejím vlastním právem – jež však byla již dlouho potírána mnohými učiteli státního práva kvůli zalíbení se státní vrchnosti – si Církev ve všech dobách nárokovala a uplatňovala ve veřejném životě. Jako první ze všech ji přece obhajovali již apoštolové, když představeným synagogy, kteří jim chtěli bránit v hlásání evangelia, odpovídali takto:

„Poslouchat sluší více Boha než lidí“ (Skut. 5,29).

Stejně tak se snažili církevní Otcové při daných příležitostech utvrdit důvody řečnou autoritu a ani papežové nikdy neopomenuli trvat na ní s neoblomnou statečností vůči protivníkům. Tentýž názor zastávala sama knížata i státníci a řídili se jím ve veřejném životě, když se snažili o dohodu uzavíráním smluv, vedením jednání, odesíláním a přijímáním vyslanců jakož i jiným oboustranným úředním stykem s Církví jako s řádným nejvyšším úřadem. Vpravdě ani to se nedělo bez zvláštního úradku Božího, že této svrchované duchovní moci byla poskytnuta nejlepší ochrana její svobodě výkonem světské správy (v církevním státu).

O poměru moci církevní a státní

Bůh přidělil péči o pokolení lidské dvojí moci: totiž moci církevní a moci státní. První stojí v čele věcí božských, druhá v čele pozemských, čistě lidských. Každá je svým způsobem nejvyšší, každá má pevné hranice, odvozené od své povahy a bezprostředního předmětu své vlády, takže každá je jakoby uzavřena v kruhu, v němž se může samostatně pohybovat. (Obě tyto mocnosti jsou nezbytně ve vzájemném vnitřním vztahu.)

Protože však jsou oběma mocnostem poddáni titíž lidé, může se stát, že o jedné a téže věci – ovšem z rozličného stanoviska – mají obě moci soudit a rozhodovat. Oba řády vyšly od Boha a bylo tedy nejvýš důstojno jeho moudré prozřetelnosti, aby jim předepsala cesty a řádně uspořádala jejich vzájemné vztahy.

„Není mocnosti, leč od Boha, a ty, které jsou, od Boha zřízeny jsou“ (Řím. 13,1).

Kdyby tomu tak nebylo, často by muselo docházet k zhoubným roztržkám a žalostným sporům, člověk by stál v duchu bezradný a neklidný před dvojí zcela protilehlou cestou a nevěděl by kterou zvolit, kdyby příkazy jedné moci odporovaly příkazům druhé, o nichž obou ví, že je ve svědomí zavázán je poslechnout.

Kdo by však mohl o Boží moudrosti a dobrotě takto smýšlet, přičítat jí zjevný rozpor, když přece Bůh v oboru mnohem nižším, v řízení viditelného světa, tak dokonale vzájemně podřídil síly a příčiny, kde vládne podivuhodný, ladný řád a harmonie, takže žádná z nich neruší tu druhou, ale všechny společně působí nejvhodnějším způsobem k dosažení účelu celku světa.

Proto je také nezbytné, aby mezi oběma mocnostmi byla spořádaná jednotnost, jíž lze dobře přirovnat k jednotě, pojící tělo a duši ke společné činnosti. Jen pak je možno si učinit přiměřený pojem o povaze a rozsahu toho vzájemného poměru, oceníme-li správně – jak již bylo řečeno – vnitřní povahu obou mocí a srovnáme-li je vzájemně v oboustranné záležitosti s ohledem na důstojnost a význam. Účelem první je především péče v pozemské, pomíjivé oblasti (o časné blaho), kdežto druhá chce oproti tomu člověku získat nebeské a věčné statky.

Co je proto v životě lidí svaté, cokoliv má vztah ke spáse duší a k uctívání Boha – ať již podle povahy věci či kvůli původnímu vztahu –, to vše je podřízeno církevní moci a jejím opatřením.

Všechno ostatní, co se naopak týká občanské a politické oblasti, je právem podřízeno státní moci, neboť Kristus přikázal dávat císaři, co je císařovo, a Bohu, co je Božího.

Někdy však dochází k okolnostem, kdy může ještě jiným způsobem dojít ke sjednocení za účelem dosažení míru a svobody: když totiž státní moc a římský papež uzavřou v nějaké zvláštní otázce dohodu. V takových dobách projevuje Církev svou mateřskou lásku zcela obzvláštním způsobem, když ukazuje tolik povolnosti a vstřícnosti, kolik jen je možné.

Souhrn křesťanské nauky o uspořádání společnosti

V uvedeném jsme několika tahy načrtli obraz křesťanského státu – ne neodůvodněně a svévolně, nýbrž tak, jak vyplývá z nejvyšších a nepopíratelných zásad i jak to potvrzuje přirozenost a rozum. V takto uspořádané společnosti nedochází k ničemu, co by nebylo důstojné nebo méně přiměřené vznešenému postavení vládců. Daleko toho, aby umenšovalo výsostná práva, je to právě křesťanské státní zřízení, které jim propůjčuje větší stálost a vyšší posvěcení. Ano, jestliže o něm blíže uvažujeme, projevuje se nám v něm tak vysoký stupeň dokonalosti, jakého nedosahuje žádné z ostatních státních uspořádání; musely by zajisté z toho uzrát rozmanité a nádherné plody, kdyby všechny údy společnosti zaujaly své přirozené místo a plnily věrně a svědomitě povinnosti svého úřadu.

V takovém státním zřízení, jak jsme si je právě vylíčili, jsou božské a lidské věci uspořádány v odpovídajícím řádu: zůstávají nedotčena práva občanů pod ochranou jak božských, tak lidských a přirozených zákonů, všechny povinnosti jednotlivců jsou moudře stanoveny a jejich plnění je proto účelně prováděno. Každý jednotlivý člověk pak ví, že na cestě k věčnosti, plné nebezpečí a námahy, nalezne průvodce, kteří mu ukážou jistou stezku, pomocníky, jež jsou s ním až do konce. Ví také, že druzí mu zaručují jistotu a chrání a zachovávají jeho majetek i ostatní výhody, které s sebou přináší život ve společnosti. Domácí společnost nabývá potřebné pevnosti a stálosti svatostí jednotlivce a nerozlučitelnosti manželství. Všechna práva i povinnosti manželů jsou moudře uspořádána podle spravedlnosti a slušnosti; ženě zůstává patřičná důstojnost; autorita muže se stává obrazem autority samého Boha, otcovská moc je mírněna pozorností a úctou, která přísluší ženě a dětem. O ochranu, zdárný rozvoj, o vyučování a výchovu dětí je co nejlépe postaráno.

Zde má státní zákonodárství na zřeteli jen to všeobecně nejlepší, opírá se o pravdu a spravedlnost, a je povzneseno nad nestálé sklony a klamný soud o masách lidu. Zde se dostává vládní autoritě posvěcení, přesahující čistě lidskou hodnotu, a právě tím je chráněna před uchýlením se ze stezky spravedlnosti nebo před překročením míry ve výkonu moci. Zde dochází k poslušnosti občanů s plnou úctou a důstojností, jelikož takto již neslouží otrocky jeden člověk druhému, nýbrž poslušností projevuje podřízení se vůli Boží, který svou vládu vykonává skrze člověka.

Kdo o tom nabyl jasněho přesvědčení, ten nemůže ani na okamžik zapochybovat, že je veskrze povinností spravedlnosti sklonit se v úctyplné bázni před majestátem králů, zůstat vytrvalý a věrný v podřízení se veřejné moci, nepodněcovat k revoltám a svatě

dodržovat všechny státní a občanské povinnosti. Nesmí rovněž chybět vzájemná úcta, laskavost a ušlechtilé smýšlení.

Zde není člověk jako občan státu a křesťan v jedné osobě rozkolísáván na všechny strany vzájemně rozpornými příkazy obou mocností. Stát a Církev zde berou svůj podíl na oněch nádherných dobrech, kterými již křesťanství obohatilo pomíjivý život lidí, takže plným právem bylo řečeno:

„Na náboženství, kterým je uctíván Bůh, závisí blaho státu, a mezi oběma panuje velká shoda a rodinné ovzduší“¹ (císař Theodosius I. v listu Cyrilu Alexandrijskému a biskupům, srv. Labbé, Collect. Concil., III., 436).

O tomto bohatém požehnání pojednal nejednou obdivuhodným způsobem sv. Augustin, jak jsme u něj na to zvyklí, a zvláště pak tam, kde oslovuje katolickou Církev následujícími slovy:

„Ty vyučuješ prostým způsobem děti, s plnou silou mladé lidi, jemně starce, jak je přiměřené jejich tělesnému stáří i duševnímu stavu.

Ty podřizuješ v čistotě a věrné poslušnosti ženu muži, a to ne jako nástroj rozkoše, nýbrž k zachování lidského rodu a ke společenství domácího života.

Ženě dáváš muže jako hlavu, ne aby zneužíval slabosti jejího pohlaví, nýbrž ke cvičení se v povinnosti upřímné lásky.

Ty podřizuješ děti rodičům způsobem dobrovolné služby, určuješ rodiče za láskyplné velitele svých dětí...

Ty sjednocuješ občana s občanem, národ s národem, a celé pokolení lidské navzájem upomínkou na prvním prarodiče nejen proto, aby vytvořili společnost, nýbrž i k jakési bratrské sounáležitosti.

Ty učíš krále, aby se starali o své národy, Ty napomínáš národy, aby se podřídily králům.

Komu patří čest, komu láska, komu úcta, komu bázeň, komu útěcha, komu varování, komu povzbuzení, komu poučení, komu pokárání, komu trest – přesně tomu učíš Ty, která zároveň poukazuješ na to, že *ne všem přísluší vše, ale všem láska a žádnému bezpráví.*“

(O mravech katolické Církve, kap. 30, č. 63.)

Na jiném místě, kde vyvrací falešné teorie filosofů práva, svatý Augustin říká:

„Kéž by nám ti, kteří tvrdí, že křesťanská nauka odporuje blahu států, dali šik takových vojáků, jakými mají být podle křesťanské nauky, takové obyvatele země, takové manžely, takové ženy, takové rodiče, takové děti, takové pány, takové služebníky, takové krále, takové soudce a konečně takové daňové poplatníky a takové výběrčí daní, jakými mají být podle křesťanských představ – a pak ať se odváží tvrdit, že křesťanská nauka brání blahu státu; nebudou naopak váhat s doznáním, že jestli je jí prokazována poslušnost, podpoří se velkou měrou blaho státu.“

(Dopis 138, 5. k Marcellinovi, kap. 2., č. 15.)

Býval čas, kdy se státy řídily naukou sv. evangelia, kdy křesťanská moudrost a její božská síla pronikala zákony, státní zřízení, mravy lidu i všechny řády a vztahy občanské společnosti. Tehdy všude rozkvétalo náboženství Ježíše Krista, Jím založené, na pevném základě úcty, která mu náleží, těšíc se všude přízni panovníků a ochraně úřadů. Kněžství a království, Církev a stát, žily v šťastné svornosti a byly úzce spojeny vzá-

¹ Familiaritas.

jemnými službami. Stát, tímto způsobem spořádaný, nesl ovoce nad všechno pomyšlení krásnější, jež dosud neupadlo v zapomenutí. Je o tom nesčetné množství svědectví v dějinách, jež nemohou být vyvrácena nebo zastřena žádnou lstí nepřátel.

Že křesťanská Evropa zkrotila barbarské národy, že je přivedla ze stavu surové divokosti k člověka důstojnému životu, že vítězně přemohla vpády mohamedánů, že stojí v čele pokroku a civilizace a dokázala být všem ostatním národům vůdkyní a učitelkou ve všem, co slouží ke zkrášlení a zušlechťení lidského života, že poskytla svým národům pravou svobodu, upravenou v mnohotvárných formách, že založila hojně ústavů pro zmenšení lidského utrpení – za to vše křesťanská Evropa nesporně vděčí náboženství, jež jí dávalo podnět ke všem podnikům a pomáhalo jí při jejich provádění.

Není pochyb o tom, že by všechna tato dobrodíní působila dodnes, kdyby byla zůstala svornost obojí vrchnosti, ba plným právem by bylo možné očekávat ještě větších výsledků, kdyby bylo přikládáno více víry autoritě Učitelského úřadu, radám Církve a následováno jejího spolehlivého vedení.

Neboť je zajisté nezměnitelným a pro všechny platným zákonem, co kdysi napsal svatý Ivo Chartreský (1040-1117, přítel sv. Anselma) papeži Paschalu III.:

„Jestliže imperium (stát) a sacerdotium (Církev) jsou svorny, svět je dobře řízen, Církev kvete a nese ovoce, když však jsou nesvorny, nejen nevzrůstají nepatrné věci, nýbrž i veliké se bídne rozpadají.“

(Dopis 234.)

Když však v 16. století byla vyvolána ona nešťastná a politováníhodná touha po novotách, tu vzniklo nejprve zmatení ohledně křesťanského náboženství. Když pak všechno překročilo svou přirozenou cestu, byla záhy stržena do utrpení i filosofie a odtud všechen řád občanské společnosti. Zde je onen výchozí bod nových bezuzdných nauk o svobodě, vymyšlených za urputných bouří 18. století a proklamovaných za základní nauky a hlavní zásady „nového práva“, jež bylo dříve neznámé a které se v nejednom ohledu odchyluje nejen od křesťanského, nýbrž i přirozeného práva.

Nejvyšší předpoklad všech těchto nauk resp. moderních zásad je tato věta:

Jako totiž všichni lidé jsou si přirozeností rovni (similes) a patří k témuž pokolení, tak jsou si též v praktickém životě státním vzájemně postaveni zcela na roveň (pares).

Každý člověk je proto podle toho tak svéprávný (sui iuris – svým vlastním zákonodárcem), že není nijak podroben autoritě druhého. Může proto o všech věcech zcela svobodně jak chce smýšlet, a činit, co se mu líbí. Nikdo nemá práva poroučet jiným. Ve společnosti, založené na těchto zásadách, není jiné veřejné autority než vůle lidu, jenž je sám sobě jediným velitelem, a odtud (si osobuje právo) poroučet sám sobě. Proto si lid volí své zástupce, na něž přenáší vládu, a sice nikoli jako jim příslušející právo, nýbrž jako na své zplnomocněnce, kteří toto právo vykonávají jménem lidu.

Svrchovaná Boží moc se přechází mlčky, jako by Bůh neexistoval nebo se o lidskou společnost vůbec nestaral, nebo jako by lidé – ať již jednotlivci či celá společnost – nebyli Bohu ničím zavázáni nebo jako by bylo možno myslet si vrchnost, která by měla svůj původ, svou moc a autoritu někde jinde než v Bohu. Z toho je patrné, že takto zřízený stát není leč nespořádaný dav, který sám sebe poučuje a sobě samému vládne. Říká se tam, že pramen vši moci a všeho práva spočívá v lidu. Z toho vyplývá, že taková společnost se necítí nijak zavázána Bohu, proto se také veřejně nehlásí k žádnému náboženství a tím méně se stará o to, nalézt mezi mnoha náboženstvími jediné pra-

vé. Nedává přednost jednomu pravému před ostatními falešnými a nemá ochotu k poskytování ochrany pravé víře. Taková společnost spíše prohlašuje všechna náboženství za stejně oprávněná, pokud jimi nějak neutrpěla ústava.

Každá otázka, týkající se náboženství, je odkazována na svobodné rozhodnutí jednotlivců podle jejich soukromého mínění. Každý pak může po libosti přijmout jedno z nich. Co z toho vyplývá, je jasné: osobní názor není vázán objektivním zákonem a je záležitostí svobodného zalíbení každého, zda chce Boha ctít nebo nikoli; nastupuje neomezená názorová zvůle, bezuzdná svoboda ve zveřejňování názorů.

Kde je však stát založen na takových základech – které se zvláště v dnešních dobách těší uznání –, je snadné si domyslet, do jak nevýhodného postavení je zatlačována Církev proti všemu právu a spravedlnosti. Kde se totiž takové zásady uplatní ve státním životě, dává se katolické Církvi stejné místo s ostatními náboženskými společnostmi či se spíše staví pod ně, nebere se ohled na církevní zákony a sama Církev, již dal Ježíš Kristus příkaz i úřad učit všechny národy, se vylučuje z veškerého vlivu na veřejné vyučování lidu.

Kdy se jedná o věci smíšeného obsahu, týkající se zákonodárství světského i duchovního, rozhodují úřady podle vlastního měřítka a dávají tím výraz pyšnému pohrdání zákony Církve. Občanská moc podržuje manželství své neomezené pravomoci, stanoví zákony o manželském svazku, o jeho jednotě, o jeho nerozlučnosti (*stabilitas*) i podmínkách uzavírání, duchovní jsou vyháněni ze svého vlastnictví pod záminkou, že Církev nemůže mít pozemské statky – slovem, jednají s Církví tak, jako by nebyla řádnou společností a podle své povahy společností dokonalou a nebyla ničím jiným než každý ostatní ve státě. Nepřiznávají proto Církvi žádných vlastnických práv, nýbrž tvrdí, že jsou jí dána z milosti představitelů státu.

Jestliže však Církev uplatňuje ve státním životě své právo, které jí bylo přiznáno občanskými zákony a chce, aby došlo k veřejné dohodě mezi oběma mocemi, pak se vytyčuje jako první požadavek oddělení zájmů Církve od zájmů státu. Je to vedeno úmyslem, aby bylo možné beztrestně nedodržet dané slovo a bylo možné se chopit neomezené vlády a všech pravomocí. Protože to Církve nemůže lhostejně připustit – nemůže se přece vzdát svých nejsvětějších a nejdůležitějších povinností – a naléhá především na to, aby byly také svědomitě a náležitě dodržovány převzaté závazky, povstávají často spory mezi mocí světskou a duchovní, jejichž výsledkem bývá obyčejně podlehnutí Církve státní moci, protože ta má k dispozici větší světské prostředky.

Při tomto pohledu na podstatu a význam státu, jak je dnes většinou sdílen, si víc a víc zvykáme na myšlenku, že se musí Církvi buďto úplně odejmout jakékoliv existenční oprávnění, anebo že musí být alespoň zcela spoutána státní mocí. Opatření ve veřejném životě jsou převážně prodchnuta takovým úmyslem. Zákonodárství, státní správa, náboženská výuka mládeže, okrádání a rušení náboženských řádů a potlačování světského panství římského papeže – to vše směřuje k jedinému cíli, kterým je ochromit křesťanské zřízení, zúžit svobodu katolické Církve a omezit její ostatní práva. Avšak prostý, přirozený rozum přesvědčivě ukazuje, jak málo se takový názor na státní moc opírá o pravdu. Podle svědectví přirozeného rozumu prýští veškerá autorita z jediného vznešeného pramene, totiž z Boha.

Co se však týče svrchované moci lidu, o níž se tvrdí, že nemá žádného vztahu k Bohu a přirozeně tkví v lidu, hodí se tato nauka znamenitě k lichocení masám a podněcování náruživosti, avšak postrádá jakýkoliv rozumný důvod a ani není schopna trvale

zajistit veřejnou jistotu, klid a pořádek. Ano, na základě takových teorií došlo až k tomu, že mnozí spatřovali v zásadě práva na vyvolání vzpoury dokonce moudrý občanský zákon. Vychází se totiž z myšlenky, že vláda je pouze mandát k vykonávání vůle lidu. Z toho nutně vyplývá, že všechno se dá změnit podle vůle lidu a tak se neustále vytváří ovzduší strachu z nepokojů a zmatků.

Držet se názoru, že není rozdílu mezi rozličnými, navzájem si odporujícími náboženskými formami, je nakonec totožné s úmyslem nezvolit si žádné náboženství a žádné také nepraktikovat. Je to, kromě pojmenování, čirý ateismus. Liší se sice jménem, nikoli však ve věci samé, protože když je někdo přesvědčen o existenci Boha, pak přece musí – pokud nechce být nerozumný a protiřečit si – nezbytně uznat, že rozličná stávající vyznání, mezi nimiž je tolik rozdílů ba i protiv, týkajících se nejdůležitějších věcí v životě, rozhodně *nemohou být stejně dobrá* a stejně Bohu milá (*a zároveň všechna pravdivá*).

Právě tak není sama o sobě dobrá ona neomezená a nepřiměřená svoboda myšlení a tisku, není tím, z čehož by se mohla lidská společnost právem radovat, nýbrž je pouze pramenem mnoha zla a zmatků.

Svoboda je mravní dobro, dané nám lidem *k našemu zdokonalení*. Proto se také smí uplatňovat jen v rámci pravdy a dobra. Jak jsou však uzpůsobeny dobro a pravda, to se nedá změnit lidskou vůlí, neboť mají trvalý ráz, zůstávají samy sebou nezměnitelné jako sama podstata věci.

Jestliže naše poznání dá souhlas falešnému mínění, jestliže si naše zvůle zvolí zlo a oddá se mu, pak žádné z obojího nedosáhne dokonalosti, ale spíše ztratí svou vrozenou důstojnost a klesnou do zkázy. Nelze tedy dovolit zveřejňování a rozšiřování takových nauk, které odporují pravdě a ctnosti, a tím méně pak jim poskytovat přízeň a ochranu zákona. Jen život ve spravedlnosti nás přivede do nebe k blaženosti, po níž toužíme.

Stát se tedy odchyluje od pravidel a zákonů přirozenosti, jestliže podporuje nezměrnou libovůli názorů a nemravných skutků do té míry, že lež a zločin mohou beztrestně mást mysli a kazit srdce lidí. Je zkázonosnou pošetilostí chtít omezovat vliv – samotným Bohem založené – Církve na veřejný život, zákony, výchovu mládeže a na rodinnou společnost. Lid, kterému se vezme náboženství, nemůže zůstat mravně dobrým a tím ani stát spořádaným. A máme již zkušenost, víc než je nám milé, jakou cenu má tzv. „čistě světská“ věda o životě a mravnosti i kam vede. Pravou učitelkou ctností a strážkyní mravů je Církev Kristova. Jedině ona zachovává neporušeně zásady, z nichž plynou povinnosti, ona to je, kdo podává vůli nejušlechtlejší pohnutky k dobrému a ctnostnému životu, zakazuje nejen zlé činy, ale také nás nabádá krotit i duševní hnutí, která se přiči rozumem, i kdyby se ta neprojevila skutky.

Je také velkým bezprávím i nerozvážeností, chtít Církev podrobovat světské moci ve výkonu jejího úřadu. Takovým počínáním se přímo převrací řád, když se totiž nadpřirozené podřizuje přirozenému. Tím se zamezuje nebo alespoň zeslabuje hojný vliv těch statků, jimiž Církev občanskou společnost obohacuje, může-li pracovat bez překážky. A nejen to. Jak učí zkušenost, otvírá se tím jen brána nevraživostem a sporům, které mají velmi zhoubný vliv na Církev i na stát.

Jelikož takové nauky nikdy nemohou obstát před zdravým rozumem, přitom však mají velký význam pro občanský život, Naši předchůdci, římscí papežové, vědomi si povinnosti svého Apoštolského úřadu, je nikdy netrpěli, pokud jim stačily prostředky k zamezení jejich šíření. Již papež Řehoř XVI. ve své encyklice „*Mirari vos*“ z 15. 8.

1832 výslovně zavrhl některé nauky, jež byly tehdy šířené, jako např. že netřeba se starat, jaké náboženství si zvolíme za pravé, že každý jednotlivec může náboženství posuzovat podle svého vlastního mínění a že nemá jiného soudce než své svědomí, dále že je každému dovoleno veřejně šířit své názory a usilovat o převrat. O myšlence odluky náboženství a státu se tentýž papež vyjádřil následovně:

„Také si nemůžeme slíbovat nic příznivého ani pro náboženství, ani pro občanskou společnost od názorů těch, kteří oddělují Církev od státu a chtějí porušit vzájemnou svornost obou nejvyšších mocí. Jisto je, že se této svornosti bojí jen zcela nestoudní přívrženci svobody, neboť svornost vždy přinášela štěstí a pozehnání jak Církvi, tak i státu.“

Podobným způsobem označil některá nejvíce rozšířená falešná mínění i Pius IX. a dal sestavit jejich seznam, aby při tak nepřehledné směsici (colluvium) bludů měli katolíci něco, čím by se mohli s jistotou řídit.

Tato rozhodnutí papežů činí zcela nepochybným,
že původ státní moci je třeba hledat v Bohu samém a nikoliv v lidu,
že vzpouru zakazuje již zdravý rozum,
že je zločinem a rouháním, aby jednotlivci nebo státy neuznávali náboženské povinnosti nebo aby stejně hodnotili vzájemně si odporují náboženské formy,
že se za žádných okolností nepřipouští vydávat za občanská práva neomezenou svobodu názorů a tisku, a že ta není hodna podpory a ochrany ze strany státu.

Rovněž tak je jisté, že Církev neméně než stát je již podle své přirozenosti a právních nároků dokonalou společností a proto vlády nesmí nutit Církev, aby se jim podřídila a byla k službám, nesmí omezovat svobodu Církve v řízení jejích záležitostí, ani poškozovat v právech, jež jí byla *dána od samotného Krista*.

V záležitostech smíšeného práva odpovídá plně povaze věci i vůli Boží, aby se stát a Církev nerozcházeły a tím spíše vzájemně nepotíraly, nýbrž kráčely spolu v plné svornosti v souladu se zvláštním určením každé společnosti.

O výsadách a svobodách občanů

Ukázali jsme, co katolická Církev žádá od občanské společnosti ohledně jejích základů a vlády. Těmito zásadami a ustanoveními se předem nevylučuje sama o sobě žádná z různých státních forem, neboť ty, které neobsahují něco neslučitelného s katolickou naukou, mohou při moudrém a spravedlivém užití zajistit státu nejlepší zdar. Též není předmětem výtky, aby se lid více či méně podílel na veřejném životě: to může být v určitých dobách a důsledkem jistých zákonných ustanovení nejen výhodné pro stát, ale může se dokonce stát povinností občanů. Proto není důvod k obviňování Církve, že by neprojevovala dost mírnosti a povolnosti, nebo jako by se stavěla nepřátelsky proti pravé a oprávněné svobodě.

Ačkoliv Církev nedovoluje poskytovat různým cizím formám náboženství stejné právo jako náboženství pravému, je přesto skutečností, že nekárá ty, kdo řídí státy, když ti kvůli dosažení dobra nebo pro zábránění většímu zlu trpí obyčeje a zvyky rozličných náboženství v praktickém životě.

Církev bdí i nad tím, aby nikdo nebyl nucen proti své vůli přijmout katolickou víru, neboť jako moudře upozorňuje svatý Augustin:

„nikdo nemůže věřit, leč kdo chce“ (Tract. 26, in Joan, č. 2).

Proto Církev nemůže schvalovat ani takovou svobodu, která pyšně odporuje nejsvětějším Božím zákonům a odmítá povinnou poslušnost zákonné moci, neboť to je spíše drzost než svoboda. Zcela příznačně ji označil sv. Augustin za „svobodu záhuby“ (*Libertas perditionis*, list 105. donatistům, kap., 2., č. 9), a apoštol Petr praví, že je „pláštěm zloby“ (1 Petr 2,16), ba ještě více, je proti rozumu, je skutečným otroctvím, neboť kdo hřeší, je „otrokem hříchu“ (Jan 8,34).

Naproti tomu *pravá svoboda*, po níž máme toužit, je ta, která jednotlivci *nedovoluje, aby byl zajatcem bludů a vášní*, nejhorších to tyranů. A co se týče veřejného života, pravá svoboda občany moudře vede, poskytuje hojné prostředky k podpoře blaha státu a chrání jej před cizí zvůlí.

Tuto ušlechtilou a člověka důstojnou svobodu chválí Církev co nejvíce a vždy se snažila a namáhala zajistit ji národům v celém rozsahu. Historické doklady minulých dob přece dosvědčují, že vše, co nejvíc přispělo k dobru celého státu – ať to bylo zavedení prospěšných zařízení k ochraně lidu před zvůlí špatně vládnoucích představitelů státu, záruky městských a osobních práv vůči přehmatům státní moci, cokoli slouží k zachování lidské důstojnosti a právní rovnosti občanů – slovem všechno toto vyšlo z Církve, jí bylo uvedeno v život, a ta to také usměrňovala a brala pod svou ochranu.

Vždy stejná (sobě věrná) zavrhuje Církev každé zneužití svobody, které přivádí jak jednotlivce, tak celé národy buď k nevázanosti – nebo zas do otroctví.

Avšak právě tak radostně vítá Církev pokrok, který s sebou přináší doba, jestliže je skutečně k prospěchu časného života, jenž tvoří pouze jakýsi přechodný stupeň k jinému, trvalému a věčnému. Je to tedy zcela bezdůvodná pomluva, když je Církev obviňována, jako by byla nepřátelská novějšímu rozvoji státního zřízení, a jako by bez rozdílu odmítala vše, co bylo naší dobou vytvořeno. Co skutečně zavrhuje, jsou nesmyslné a zvrácené názory: hanebný duch vzpoury a obzvláště smýšlení, v němž lze postřehnout zárodky dobrovolného odpadu od Boha.

Protože vše, co je pravda, může pocházet jen od Boha, spatřuje Církev v každém pravdivém výsledku bádání stopu ducha Božího. Není totiž žádné pravdy v přirozeném řádu věcí, která by odporovala zjevené nauce nebo oslabovala její věrohodnost; spíše se jí tím dostává mnohonásobného potvrzení. Právě proto nám každý pokrok ve vědě může být podnětem ke stále lepšímu poznávání Boha a k Jeho větší chvále. Cokoliv kdy rozšiřuje oblast poznání ve vědách, to Církev ochotně a s radostí vítá. A jako věnuje svou podporu a péči všem odvětvím vědy, tak si také přeje, aby se s horlivostí studovala věda, zkoumající přírodu. Když se takovým studiem dopomůže na svět něčemu novému, Církev není proti tomu, ani ničeho nenamítá proti snahám více zkrášlovat a obohacovat život.

Jako nepřítelkyni lenosti a zahálky je přímo jejím přáním, aby vzděláváním a pilnou prací lidského ducha bylo dosaženo bohatých plodů. A je to ona sama, která dává podnět k činnosti na všech úsecích vědy a umění. Protože všechny tyto snahy svým vlivem zaměřuje k ušlechtilému a spásnému cíli, snaží se zamezit, aby badatelské nadšení a horlivost neodvrátily pozornost člověka od Boha a nebeských statků.

Přestože je všechno toto rozumné a představuje cennou radu, nenachází souhlasu v naší době a státy se od ní očividně stále více odvracejí.

Přesto se předkládaná pravda, jak to veřejně činíme, šíří svou vnitřní silou a ve vši tichosti proniká do duší lidí. U vědomí nejvyšší a nejsvětější povinnosti Apoštolského úřadu, který je Nám svěřen k dobru všech národů, nicméně – jak Nám přísluší – hlásá-

me pravdu. Ne snad, že bychom nebrali ohled na dobové poměry nebo jako bychom chtěli umenšovat pravý a užitečný růst, nýbrž proto, abychom státům dopřáli pevnější základy a vládám větší jistotu před nestálostí, a to při zachování pravé svobody národů, protože nejlepší matkou a ochránkyní svobody mezi lidmi je pravda:

„Pravda vás osvobodí“ (Jan 8,32).

Vzhledem k této svízelné situaci katoličtí věřící – jestliže Nás, jak se sluší, uposlechnou – snadno poznají, k čemu jsou zavázáni ve svém smýšlení i jednání. Co se týče jejich mínění, je třeba, aby ve všech jednotlivostech a s neotřesitelnou vírou souhlasili s tím, co papežové vždy učili nebo ještě budou učit a hlásili se k tomu též na veřejnosti, kdykoli je to žádoucí. Jmenovitě však mají pevně dbát úsudku Apoštolské Stolice ohledně tzv. „výdobytků“ svobody nové doby. Kéž by nikoho neoklamal počestný vzhled těchto „vymožeností“, protože je třeba si připomenout jejich původ i jakým snahám vděčí za své všeobecné rozšíření a podporu. Zkušenost nás dostatečně poučila, jaké plody všude ve veřejném životě přinesly, a které počestní a moudří mužové právem považují za politováníhodné. Kdyby měl někde vzniknout stát – nebo když si jej i jen představíme v mysli –, který by troufale a tyransky pronásledoval křesťanské vyznání, a když s ním srovnáme moderní uspořádání státu, o němž jsme hovořili, pak může vzniknout dojem, že tento je snesitelnější. Avšak zásady, o něž se opírá, jsou – jak bylo řečeno – ve skutečnosti takové, že s nimi nikdo nesmí souhlasit.

Naše jednání může být dvojího druhu, soukromé resp. domácí, nebo veřejné. Co se týče soukromého života, je naší první a nejvyšší povinností uvést svůj život a mravy co nejpresněji do souladu s příkazy evangelia a nevzpírat se, když máme pro Krista snést nebo vytrpět i něco obtížnějšího. Každý jednotlivec také musí milovat Církev jako společnou matku, poslouchat jejích příkazů, pečovat o její čest, netrpět porušování jejích práv a pokud možno svým důstojným chováním přispívat u druhých k tomu, aby i oni Církvi prokazovali stejnou lásku a úctu.

Pro všeobecné blaho má velký význam také rozumné přispívání v obecní správě. V této záležitosti se mají snahy zvláště zaměřit na převzetí veřejné péče o náboženskou výchovu mládeže a dobrých mravů, jak se dá od křesťanů očekávat. Na tom je blaho státu obzvláště závislé.

Pokud katolíci překročí tuto užší pracovní oblast a sami se chopí nejvyšších státních záležitostí, je to všeobecně užitečné a správné. Říkáme všeobecně, protože Naše předpisy se týkají národů vcelku. Někde pak ovšem může dojít k tomu, že z důležitých a oprávněných důvodů není záhodno zabývat se veřejnými záležitostmi a přijímat politické funkce. Ale jak již řečeno, všeobecně by bylo chybou odmítat veškerou účast na veřejných záležitostech podobně, jako kdyby někdo nepřispíval k obecnému dobru svým nezájmem a nepodpořil jej svou prací, a to tím spíše, že katolíci jsou naukou, k níž se hlásí, vybízeni ke svědomité a příkladné práci. Když naopak zůstanou nečinní, pak se otěže snadno dostanou do rukou takových lidí, jejichž smýšlení poskytuje málo naděje na něco dobrého. Navíc by to bylo ke škodě katolické věci, protože pak by ti, kteří špatně smýšlejí s katolickou Církví, měli všechnu moc, a dobře s ní smýšlející naopak téměř žádnou. Z toho je patrné, že katolíci mají spravedlivý důvod k podílení se na veřejných záležitostech.

Pokud se katolíci účastní veřejných záležitostí, nedělají to a ani nesmějí dělat tak, že by souhlasili s tím, co je ve státním zřízení nedobrého, nýbrž aby pokud možno hleděli se vši upřímností a opravdovostí přizpůsobovat samo státní zřízení veřejnému dobru,

a sice tím, že se budou snažit vlít jako účinný lék moudrost a sílu katolické víry do žil státního života.

Tak tomu bylo i v prvních dobách Církve. Život i snahy pohanů byly velmi vzdálené pojetí evangelia. A přesto vidíme, jak křesťané zůstali vždy stejní, nedotknuti pohanskou pověrou, která je obklopovala, a mužně se snažili uplatňovat všude, kde se jim naskytla příležitost. Příkladně věrní státním představitelům a – pokud jim to dovoľovalo svědomí – poslušní zákonů, šířili svým životem kolem sebe podivuhodnou zář svatosti. Jejich jedinou snahou bylo pomáhat bratřím a přivádět ostatní k moudrosti Kristově. Přitom byli stále hotovi opustit své místo a třeba i statečně zemřít, pokud by si svoje hodnosti, úřady a důstojenství nemohli podržet bez porušení ctnosti. Takovým způsobem křesťanství záhy získalo stoupence ve vojsku, v senátu, ba i při císařském dvoru. Tertullian praví:

„Od včerejška jsme, a vše, co vašeho jest, jsme zaplnili: města, ostrovy, pevnosti, radnice, sněmovny, tábory vojsk, okresy a třídy občanů (tribus, decurie), paláce, senát i forum.“

(Apolog. č. 37.)

Tak se stalo, že se křesťanská víra, když zákon dovolil veřejně vyznávat evangelium, představila ve většině měst ne v slabých počátcích, nýbrž vyzrálá a plná síly.

V naší době je třeba obnovit tyto příklady předků. Kdo chce být hoden jména katolík, musí být nejprve oddaným synem Církve a podle toho se chovat; cokoli se s touto slavnou ctí nesrovnává, musí bez váhání odvrhnout, a státního zřízení musí užívat – pokud tak může se ctí činit – k ochraně pravdy a spravedlnosti. Musí se snažit ve svém jednání nepřekročit meze svobody, určené přirozeným a božským zákonem. Musí tedy pracovat k tomu, aby se stát stále více přibližoval a ztotožňoval s onou křesťanskou formou života, o níž Jsme hovořili.

K uskutečnění toho všeho nelze stanovit určité a stejné pravidlo, jež by našlo své použití ve všech dobách a na všech místech, tolik se vzájemně lišících. Především je však třeba vždy zachovat shodu smýšlení a snažit se o určitou jednotu v činnosti. Obojího se nejsnáze dosáhne, když bude každý *dbát předpisů Apoštolské Stolice jako životního pravidla* a bude poslušný biskupa, kterého

„ustanovil Duch Svatý, aby spravoval Církev Boží“ (Skut. 20,28).

Chceme-li totiž bránit katolickou věc, je naprosto nutné, aby se všichni *svorně a neoblomně drželi nauk*, jež jsou *Církví tradovány* a tak odolávali pokušení povolnosti vůči falešným míněním nebo k větším ústupkům, než se srovnává s pravdou.

V otázkách, o nichž se může smýšlet či onak, je žádoucí projednat je přátelským způsobem a v úmyslu najít správné řešení bez vzájemného podezřívání a bezdůvodného napadání. Aby se předešlo rozkolu myslí neoprávněným vzájemným obviňováním, budiž pro všechny směrnici toto:

Neporušená katolická víra se nedá sloučit s míněním, které se snaží zavděčit „naturalismu“ nebo „racionalismu“, jejichž základní myšlenkou není nic jiného než úplně zničit křesťanské zřízení, Boha vyloučit ze společnosti a přiznat lidu nejvyšší moc. Rovněž není dovoleno rozlišovat povinnosti soukromé osoby a občana státu v tom smyslu, že církevní autorita platí jen v soukromém životě a ve veřejném se jí naopak může nedbat ba opovrhovat jí. To by znamenalo slučovat dobré se špatným a vyvolávat v člověku rozpolcenost, zatímco ten má přece vždy zůstat stejný a ve svém smýš-

lení důsledný, a ve všech věcech i všech životních poměrech zachovat věrnost křesťanským ctnostem.

Jedná-li se o čistě politické otázky, např. o nejlepší uspořádání státu, o tu či onu formu státní správy, mohou se v těch věcech vyskytovat i úctyhodné názory. Proto není na místě někoho obviňovat pro odlišný názor, ačkoliv je dostatečně známa jeho oddanost Apoštolské Stoliči i dodržování jejích předpisů. Ještě větší bezpráví však je, když je podezírán z narušování víry, k čemuž – k Naší bolesti – již nejednou došlo.

Především by však měli mít spisovatelé a vydavatelé na zřeteli následující zásadu: Kde se jedná o nejvyšší dobro, tam by měly být vyloučeny všechny vnitřní spory a stranické zájmy. Naopak by měli svorně zápolit o dosažení společného cíle – zachování zájmů náboženství a státu. Ukázala-li se tedy v minulosti nějaká nesvornost nebo spor, je třeba na ně velkomyslně zapomenout a pohřbít je. Dopustil-li se kdo nějaké nerozvážnosti nebo nespravedlivosti, ať už to byl kdokoli, je třeba, aby to napravila vzájemná láska, a obzvláště může přispět ke shodě poslušnost všech vůči Apoštolské Stoliči.

Touto cestou vykonají katolíci dvojí záslužný čin: Na jedné straně se postaví do služeb Církve k udržení a rozšíření křesťanské moudrosti, na druhé straně tím také prokáží velké dobro občanské společnosti, jejíž blaho je v důsledku špatných nauk a vášní vydáno velkému nebezpečí.

O tomto Jsme, ctihodní bratři, chtěli poučit všechny národy katolického světa, a to co se týče křesťanského státního zřízení a povinností jednotlivých občanů.

Navíc je nezbytné hojnými modlitbami svolávat nebeskou ochranu a prosit Boha, aby Ten, který osvěcuje duše lidí a naklání jejich vůli, dopřál úspěchu tomu, oč úpěnlivě prosíme a přičiňujeme se, a to k Jeho cti a slávě, i ke spáse celého lidského pokolení.

Jako příslib božské přízně a na důkaz Naší otcovské blahovůle udělujeme, ctihodní bratři, Vám, kléru i všemu lidu, svěřenému Vaší víře a Vaší bdělosti, s upřímnou láskou Apoštolské požehnání v Pánu.

Dáno v Římě, u sv. Petra, dne 1. listopadu roku 1885,
osmého roku Našeho pontifikátu.

Lev XIII.